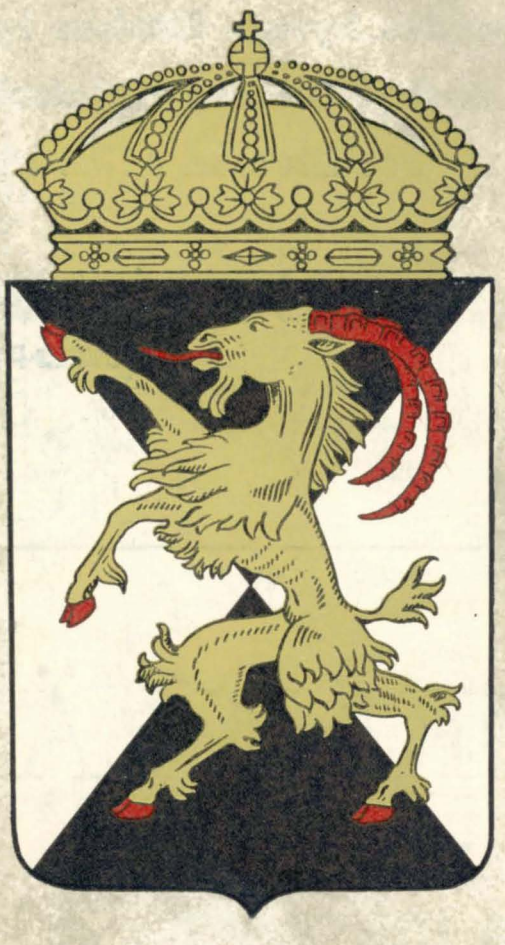

Småannonser

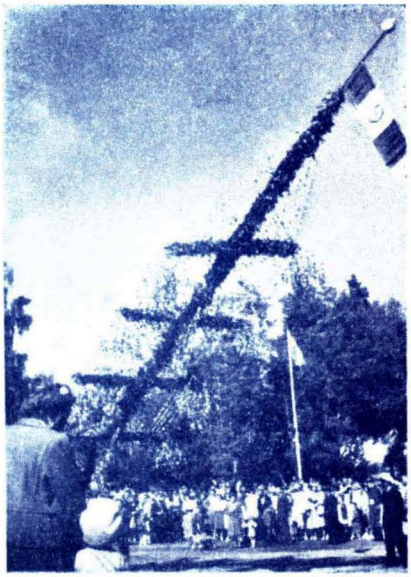
under rubriken
Till salu, Önskas köpa, Utbjudes hyra, Önskas hyra, Lediga platser, Platssökande och **Diverse**
nå en stor läsekrets i

Norrlands-Posten
GEFLE-POSTEN

Telefon 29700, växel

FURUVIK

— ett sommarparadis för ung och gammal

Midsommar-festligheter 23 juni-8 juli

Den ska Ni ta'

... ty Pix är bra — Pix är bäst

PIX AB • GÄVLE • TABLETT- OCH CHOKLADFABRIK

BOCKEN - 1951

MEDLEMSBLAD FÖR HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

Redaktion: Kapten Gert Nilsson

HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENINGS UPPGIFT

är att verka för vidmakthållandet och stärkandet av sambandet mellan regementet och bygden samt att främja samhörigheten mellan nuvarande och förutvarande hälsingesoldater.

Medlemskap kan vinnas av varje svensk man och kvinna, som hyser intresse för föreningens verksamhet.

*

Ordförande: Överste H. Berggren, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Vice ordförande: Major Arne Dyberg, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Sekreterare Kapten Gert Nilsson, I 14, tfn 297 80, GÄVLE, Kassör: Förvaltare E. V. Andersson, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Övriga styrelseledamöter: Riksdagsman Per Persson, Norrby 10, RUNEMO, landstingsman Edvin Jansson, HARNÄS, överstelöjtnant K. G. Sohlén, Strindbergsgatan 32, STOCKHOLM, rektor O. Hammar, Sjöviks folkhögskola, FOLKÄRNA, riksdagsman Jon Jonsson, BOLLNÄS, vaktmästare H. Månsson, 4. Tvärgatan 43, GÄVLE, nämndeman J. A. Andersson, Hägnan, TRÖNÖDAL, riksdagsman G. Fröderberg, ARBRÅ.

*

Vid medlemsanmälan eller anskaffning av medlemsnål, minnesskrift m m vänd Eder till Kapten Gert Nilsson, I 14

Tel.: Gävle 29780

Föreningens postgirokonto

137332

FJORTONDE ÅRGÅNGEN 1951

GÄVLE 1951 GEFLEBORGS TRYCKERIAKTIEBOLAG

Detta Nummer

har tillkommit genom stöd av bl. a. följande firmor:

F. Ahlgrens Tekn. Fabrik A/B, Gävle

A.-B. Elektro-Armatur, Gävle

SKF Hofors Bruk, Hofors

Kopparfors AB

Korsnäs A. B., Gävle 2

Carl Larssons Fotografiska Atelier &

Gävle Klichéanstalt Aktiebolag, Gävle

Gävleortens Mejeriförening u. p. a., Gävle

See Fabriks A. B., Sandviken

Stockholm-Gävle Slakteriförening u. p. a., Enskede

Ströms Bruks AB, Strömsbruk

A. U. Wahlbergs A/B, Juvelerarefirma, Gävle

Jacob Wennberg Aktiebolag, Gävle

Åkerson & Co. Aktiebolag, Gävle

Bergii Tobakshandel A.-B., Gävle

Eric Börjesson, Järnhandel, Gävle

Elektriska Kompaniet A/B, Gävle

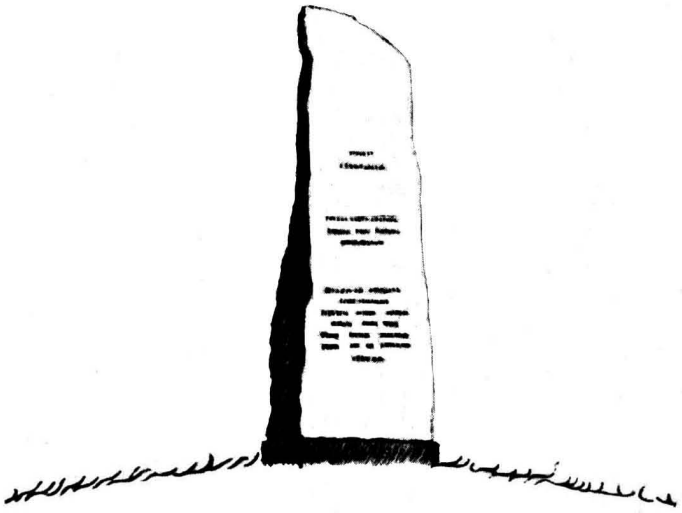
Hallbergs Bokhandel Gävle

E. Johansson, Hovjuvelerare, Gävle

Möbelproduktion A.-B. Gävle

Söderlund & Lindström Gävle

A. Hildebrand, Hovjuvelerare A.-B., Gävle-Sandviken

Hälsinge Regementes Kamratförening
hyllar minnet av

F. d. fanjunkaren J. Westberg Rengsjö
Snickaren J. A. Ståhle Hudiksvall
Landsfiskalen Simon Olsson Kilafors
Polismannen Gunnar Lundkvist Edebäck
Disponenten Albert Larsson Österfärnebo
Kamreraren Ivar Hjelm Gävle
Generalkonsuln Åke D:son Carlsson Stockholm
Målaren Oscar Eriksson Gävle
F. d. Lagerchefen Nils Nilsson Gävle
F. d. Poliskonstapeln Fredrik Wibling Stråtjära
F. d. Översten Henning Stålhane

Regementets soldatkyrka kan i år fira 40-årsjubileum. I samband därmed har omfattande ombyggnadsarbeten igångsatts i hela byggnaden, där soldathemmet också är inrymt. För ändamålet har medel hopsamlats från såväl enskilda som företag inom inskrivningsområdet. Särskilt glädjande är det faktum att även de delar av regementets gamla områden, som avskilts, visat mycket stort och välvilligt intresse.

Må det därför tillåtas mig att här uttala min stora tacksamhet. Det länder "församlingen" till heder, att även de i förskingringen bidrager till kyrkans och soldathemmets underhåll. Ett vackert och levande bevis på samhörighet inom det gamla landskapsregementet.

Är viljan god blir säkert verket välsignat.

Hans Berggren.

Soldatkyrkan

Hälsinge regemente är ett av de få i vårt land, som har förmånen att äga en egen kyrka. Soldatkyrkan vid Kungsbäck utgör till det yttre — sammanbyggd som den är med soldathemmet — ingen ståtlig anblick. Men i desto högre grad bildar i stället klockstapeln ett pittoreskt inslag i miljön. Särskilt levande för mitt minne står anblicken av regementets klockstapel så som man ser den från Boulognerskogen en sommarafton, då den dalande solen speglar sig i dammen ovanför vattenfallet.

Men om Soldatkyrkan till det yttre är oansenlig, så är dess interiör desto mäktigare. För egen del vet jag få kyrkointeriörer, som ha en så säregen förmåga att skapa stämning, helgd och andakt som just Soldatkyrkans. Ehuru kyrkan bara är 40 år gammal — det är f. ö. jubileumsår just i år — ger dess interiör på något sätt ett ålderdomligt intryck. Förmodligen är det väl de gamla bataljons- och regementsfanorna i taket, som bidraga till skapandet av denna stämning.

Soldathemmet uppfördes åren 1909—11, och i anslutning till detta uppfördes samtidigt en samlings- och kyrksal. Soldathemmet i sin helhet invigdes den 17 dec. 1911 av ärkebiskop J. A. Ekman. Regementschef var vid denna tid översten friherre C. A. Fock, Hermann Görings svärfar. Denne och kanske ännu mer hans maka nedlade ett stort intresse på kyrksalen. Och de kalkmålningar å kyrkans tak och väggar, som alltjämt finnas kvar, äro till stor del inspirerade av översten och överstinnan Fock. Målningarna ha — enligt bevarade handlingar — utförts av kyrkomålaren Lundin, men det anses att också Gävle-konstnären Martin, en svärson till överste Fock, haft med deras tillkomst att skaffa. Man vet också, att översten vrakat eller i hög grad omgestaltat ett äldre förslag till målningar i kyrksalen. Det kasserade förslaget, som finnes att skåda i regementets arkiv, är mer romantiskt-sentimentalt betonat. De av överste och fru Fock inspirerade målningarna ha i mycket hög grad en

symbolisk betydelse. Det gäller redan om blommorna i dekorationen: det är ständigt liljor och rosor, som återkomma. Dessa blommor äro i själva verket Jungfru Marias speciella blommor. Det är alltså ett drag av Mariavördnad, som här kommer till synes. Den stora målningen, som samtidigt kan sägas utgöra altarprydnad, är en symbolisk framställning av livets älv. Från Golgata kulle — framställningens centrum — utflyta tre strömmar. Motivet omgärdas av knippen av solstrålar, vilka symbolisera Kristus som livets sol. Även de geometriska figurer, som ingå i målningarna, hava en symbolisk innebörd. Den liksidiga triangeln t. ex. är en symbol för den heliga Treenigheten.

Jag nämnde tidigare, att soldathemmet invigdes 1911; någon speciell invigning av kyrksalen ägde då icke rum. Man hade ursprungligen tänkt sig, att kyrksalen skulle vara en samlingssal för andra sammankomster än direkt gudstjänstbetonade, och därför ägde ingen egentlig kyrkoinvigning rum. Emellertid kom en invigning till stånd fem år senare. År 1915 hade överste Fock efterträtts som regementschef av överste T. G. Nyström, den nuvarande regementschefens svärfar, vilken var en man av strängt kyrklig läggning. På initiativ av denne invigdes kyrkan på hösten 1916 av ärkebiskop Nathan Söderblom, sedan interiören undergått en genomgripande nydaning.

Kring denna invigning uppblossade en häftig strid: de frireligiösa dundrade i sitt organ, Norrlandsbladet, över detta kyrkliga övergrepp gentemot det starka frikyrkliga intresse, som man förebar hade knutits till soldathemmet. Från kyrkligt håll blev man emellertid ej svaret skyldig: dåvarande regementspastorn Fredrik Dahlbom skötte sakligt och övertygande försvaret och uppvisade ihåligheten i de frireligiösas beskyllningar. I själva verket hade de endast bidragit med 400:— kr. till soldathemmet. — Författaren till denna artikel får för sin del uttala den djupa tillfredsställelsen över att denna invigning verkligen kom till stånd. Genom denna fick Hälsinge regemente verkligen en riktig kyrka, och var och en, som upplevt den andaktsmättade stämningen i Soldatkyrkan, torde vara tacksam över att detta rum reserverats enbart för gudstjänstbruk.

Året före invigningen av kyrkan hade klockstapeln byggts. Den är en förminskad kopia av den berömda stapeln vid Ljusdals kyrka. Regementets egen personal uppförde stapeln. Båda klockorna bära samma årtal som stapeln, 1915, men hava likväl tillkommit under olika regementschefer. Lillklockan göts tidigare på året, medan ännu överste Fock var kvar, under det att storklockan tillkom på hösten, sedan överste Nyström tillträtt.

Om regementets fanor och kyrkans övriga textilier skall här icke närmare talas, då dessa få sin utförliga beskrivning i den större historik över Soldatkyrkan, som beräknas utkomma till 40-årsjubileet i höst. Till sist skall jag bara nämna något om regementets kyrksilver, som f. n. förvaras i överstens ämbetsrum, men som stundom användes vid nattvardsgångar i Soldatkyrkan. Den äldsta uppsättningen av nattvardstyg, som är skänkt av Carl XII, förvaras dock på Gävle museum. De båda uppsättningar, som förvaras på regementsexpeditionen, bära årtalen respektive 1788 och 1806. De flesta av oss ha väl läst Carl Snoilskys dikt Regementets kalk, där han skildrar hur regementspastorn vid Västmanlands regemente i morgongryningen den sista dagen vid Poltava firade den heliga Nattvarden, innan han grävde ned kalken, — en gåva likt vårt regementes äldsta kalk av Carl XII — för att gömma den för ryssarna. När man tänker på den betydelse, som våra gamla regementskalkar haft, förstår man, att de icke äro blott antikviteter utan monument över våra fäders tro och fromhet. Det förtjänar nämnas att Hälsinge regementes kalkar vid flera tillfällen under de sista åren använts vid nattvardsgång i Soldatkyrkan. De säga något om den inre styrkan och kraften hos de karolinska kämparna, och man skulle gärna önska, att denna inre front, som en sann gudsfruktan skapar, bleve en verklighet också i våra dagars svenska armé. Och när vi tänka på vår soldatkyrka, skola vi minnas, att det är hennes uppgift att medverka vid uppbyggandet av denna inre front, förutan vilken ett folk i längden icke kan bestå.

Bengt Ingmar Kilström.

Kamratföreningens årsmöte

ÄGER I ÅR RUM PÅ KUNGSBÄCK

SÖNDAGEN DEN 17 JUNI

Ur Forsa kompanis rullor

Av redaktör ERIK WICKBERG

Kompanichefsbostället, Rolfsta

Till namnet är Forsa kompani ett av regementets yngsta, det uppkallades nämligen först på 1800-talet efter den fagra socknen vid Dellen. Men till gagnet har den minst lika förnämliga anor som regementets övriga kompanier, ty tidigare benämndes det Majorens kompani, vars område vid regementets omorganisation i juli 1681 bestämdes till att omfatta Bergsjö, Bjuråker, Forsa, Hassela, Ilsbo och Norrbo socknar i Hälsingland. Redan i slutet av 1660-talet bildade f. ö. dessa socknar, med undantag för Bjuråker, rekryteringsområde för ett och samma kompani; då stod det emellertid inte under majorens direkta befäl, utan fördes i striden och paraden av kapten *Erik Larsson Åkerman* och sedermera av kaptenerna *Ludwig Wilhelm Taube* (1671—75) och *Baltzar Daniel Pilar von Pilchau* (1675—81).

Om man så vill, kan man alltså med visst fog räkna kompaniets uppkomst tillbaka till åtminstone 1660-talet. Att det i tidernas fullbordan slutligen kom att bära Forsa-namnet, hängde väl närmast samman med, att kompanichefens boställe, det idylliska Rolfsta, fanns just i denna socken alltsedan 1684, då tvenne hemman, vilka som skattvrak tillfallit Kronan, sammanslogos till ett och ställdes till regementets förfogande såsom majorssäte.

—//—

Forsa kompanis historia kom under tidernas lopp att inrymma många färgstarka personligheter, inte minst bland kompanicheferna. Den ovannämnde kapten *Erik Larsson Åkerman* är ett strålande exempel härpå. Han lär ha börjat sin militära bana som gemen knekt vid regementet, blev fänrik 1644 och tjänade sig under Karl X Gustafs krig upp till löjtnant 1655 och kapten 1657. Under garnisonstjänst i Marienburg i Preussen råkade han 1659 i fångenskap, men återkom till hemlandet redan påföljande år och kvarstod sedan i tjänst till 1670, då han »avdankade». Han krigiska meriter levde dock tydligen i gott minne hos höga vederbörande, ty som en speciell ynnest fick han »för sin ålderdoms skull» njuta kaptenslönen under sin återstående livstid. Han avled i maj 1671.

—//—

Då kompaniet drog i fält 1700, fördes det av major *Gotthard Wilhelm von Wulffen*, äldste son av förre regementschefen överste Gustaf Carl von Wulffen, av vilkens söner tre tjänade som officerare vid Hälsingarna. Gotthard Wilhelm kom i tjänst som fänrik 1675 vid sin faders eget Livkompani, blev kaptenlöjtnant där 1681 samt kapten och chef för Arbrå kompani 1685. Han fick sedan permission från regementet och gick i fransk tjänst, där han blev kapten vid Zurlaubens regemente. Vid sin återkomst till Sverige befordrades han den 14 okt. 1699 till major vid Hälsingarna, men två år senare mötte han sitt öde under den svenska arméns övergång av Düna-floden. von Wulffen sårades därvid så svårt, att han avled ett par dagar senare av sina blessyrer.

Under det närmaste decenniet kommenderades Forsa kompani av inte mindre än sex olika chefer, av vilka de fem mötte sitt öde under krigstjänst i främmande land. von Wulffens närmaste efterträdare, major *Hans Henrik Wrangel* (1701—03) stupade sålunda vid Saladen 1703, major *Erich Biörnbärgh* (1703—07) av led i Thelze i Litauen 1707, majorerna *Arent Johan von Gertten* (1707—08) och *Jost Törnefält* (1708—09) stupade båda vid Poltava, den förre som överstelöjtnant vid regementet, och major *Arvid Kullon* (1712) slutligen i slaget vid Gadebusch 1712. Om den sjätte av Forsa kompanis chefer under detta ödesdigra decennium, major *Anton Lorentz von Böhnen* (1709—12), är endast känt, att han avancerade till överstelöjtnant vid regementet, föll i dansk fångenskap vid fästningen Tönningens kapitulation samt 1720 befann sig i Preussen.

Hur många av kompaniet, som under det stora nordiska kriget hamnade i Sibiriens fångläger, kan icke exakt avgöras, men däremot bekräfta hävderna, att intet annat av regementets kompanier hade så många efter krigets slut hemvändande f. d. ryska krigsfångar. I hemkomstrullorna finnas nämligen icke mindre an 14 man av Forsa kompani, medan intet annat kompani redovisar mera än högst 7 man och hela regementet endast 54. Och likväl kan man ganska säkert räkna med, att också en del forsaknektar redan tidigare återvänt till hemlandet efter lyckade rymningar ur fångenskapen.

Av de 14 som under loppet av år 1722 återvände till hemlandet, voro 3 officerare, 3 underofficerare och 8 gemena, av vilka drygdelen blivit ryska fångar 1709 och sålunda vistats i det inre av Ryssland under 12 långa år, medan en av dem först så sent som 1721 blev tagen av kosackerna. Samtligas levnadsöden äro självfallet nog så intressanta och värda en utförligare behandling, men det begränsade utrymmet för denna uppsats tillåter endast följande kortfattade uppgifter om dessa sega karoliner:

Sekundkapten *Anton Carl von Essen,* född i Malmö 1680, blev fången vid Perevolotjna 1709, fick avsked 1741 efter 46 tjänsteår och dog 1744. Bevistade aktionerna vid Riga, Gemauerthof, Liesna, Desna och Poltava. Svårt blesserad i axeln.

Premiärfänrik *Johan Lijff,* född i Gefle 1681, blev fången vid Perevolotjna 1709, avgick ur krigstjänsten 1733 och dog 1749. Bevistade aktionerna vid Birsen, Gemauerthof, Liesna och Poltava, där han sårades i vänstra armen.

Sekundfänrik *Stefan Fredrik Teetengren,* född i Viborg 1682, blev fången vid Poltava 1709, tog avsked 1747 och dog påföljande år. Bevistade aktionerna vid Gemauerthof, Liesna, där han sårades i högra armen, och Poltava.

Premiärsergeant *Joachim Paul Schiultz,* var sörmlänning och född c:a 1686, blev fången 1709 sannolikt vid Perevolotjna, tog avsked 1741.

Mönsterskrivare *Erich Flodingh,* född i Västergötland c:a 1688, föll i dansk fångenskap vid fästningen Tönningens övergång 1713, men återkom till hemlandet 1719. Då ryska kosacker 1721 landstego i Hamrånge, plundrade och brände socknen, blev Flodingh tillfångatagen vid kyrkan och förd till Ryssland, varifrån han hemkom 1722. Han tog avsked redan följande år.

Rustmästare *Magnus Ringman,* född i Stockholm c:a 1676, fången vid Liesna 1708 eller Poltava 1709, och fick avsked 1728. Levde 1740 i Bergsjö.

Soldat n:o 6 *Erik Berg,* född i Dalarna c:a 1682, fången vid Perevolotjna, fick avsked 1740. Bevistade aktionerna vid Jakobstadt, Gemauerthof, Liesna och Poltava. Blesserad i vänstra handen.

Soldat n:o 69 *Mats Kongsman,* hälsing och född c:a 1674, blev blesserad i högra låret och vänstra armen under slaget vid Liesna 1708 och där fången. Avskedades 1728, och levde sannolikt 1740 i Forsa.

Soldat n:o 70 *Mats Forsberg,* senare benämnd Forsström, född i Dalarna c:a 1685, fången 1709 sannolikt vid Perevolotjna. Fick avsked 1735. Deltog i infallet i Mitau och belägringen på Mitau slott samt i aktionerna vid Desna, Liesna och Poltava, där han sårades i högra armen och axeln. Levde 1740 i Bjuråker.

Soldat n:o 71 *Erik Bantler,* född i Dalarna c:a 1685. Han bevistade aktionerna vid Schlabodden, Gemauerthof, Liesna och Poltava, där han blev blesserad i halsen. Han är den ende hälsingesoldat, varom man med säkerhet vet, att han lyckades undkomma ryssarna vid Perevolotjna och rädda sig till Bender. Under ett »parti» med generallöjtnant Gyllenkrok råkade han emellertid senare på hösten s. å. i rysk fångenskap, troligen vid Czernowitz. Avskedad 1735 och levde 1740 i Forsa.

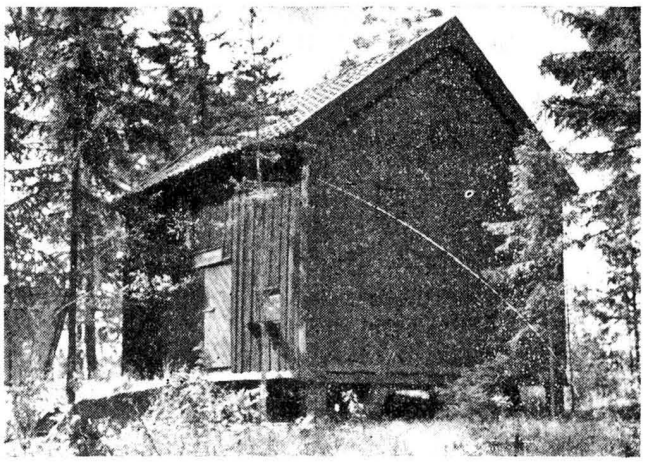
Soldat n:o 131 *Lars Lindeman,* senare benämnd Höök, född i Hälsingland c:a 1682. Bevistade aktionerna vid Narva, Düna, Saladen, Gemauerthof, Liesna, Desna och Poltava, där han blev fången. Var blesserad i vänstra armen och genom halsen samt fick avsked 1735.

Soldat *Olof Johansson,* född i Hälsingland c:a 1680. Var blesserad i ena benet och avskedades genast efter hemkomsten 1722.

Soldat *Erich Winter,* hälsing till börden och född 1662. Var blesserad och avskedades efter hemkomsten 1722.

Soldat *Per Bork,* hälsing och född c:a 1667. Avskedades genast efter hemkomsten, enär han var »mycket bräcklig av torrvärk».

Hösten 1718 bröt Forsa kompani upp från sina rotar för att med general Armfeldt marschera mot Trondhjem. Över Duveds skans i Jämtland gick marschen längs den gamla pilgrimsvägen ned mot den

Trossboden i Forsa

Den sista forsaknekten — furir Trygg

gamla norska kröningsstaden vid Trondhjemsfjorden, och under ständiga strider med fienden förlorade kompaniet denna höst 36 man. I mitten av december nåddes general Armfeldt av budskapet om »Tolfte Carls» död vid Fredrikshald, och han beslöt sig nu för det återtåg över svensk-norska gränsfjällen, vilket i nyårshelgen 1719 kom att kräva omkring hälften av hans armé.

Liksom regementet i övrigt led Forsa kompani mycket stora förluster under denna fruktansvärda återmarsch eller som en direkt följd av denna. Kompanibefälet kom relativt lindrigt undan i kampen mot naturens raseri, det var endast sekundfältväbel Thomas Wettervall, sergeant Johan Ringelberg och förare Jöns Flint, som strax efter återkomsten till Jämtland dukade under för de genomlidna strapatserna. Men av manskapet fröso 45 man ihjäl på ödevidderna mellan Tydal och Handöl, och inklusive de efter hemkomsten till följd av frostskador avskedade förlorade kompaniet tillsammans 9 befäl och 96 knektar på det norska äventyret, d. v. s. en avgång på c:a 60 procent.

—//—

Men det fanns också kraftkarlar, som klarade både detta fälttåg och flera till, och dit hörde bl. a. soldaten 24 Olof Mattsson Ås, hälsing till börden och född c:a 1700. Han blev soldat 1717, alldeles lagom för att ingå i Armfeldts armé, och under fjällmarschen förfrös han visserligen båda fötterna, men dock ej värre, än att han fortfarande kunde göra aktiv tjänst. När han omsider fick avsked den 11 juli 1757, »bräcklig och orkeslös» av ålder och strapatser, stodo på hans meritlista även fälttågen i Finland, Västerbotten och Bohuslän, och hans lön för 40 års trogen tjänst blev också dubbelt underhåll från Vadstena krigsmanshus.

—//—

Soldaten 80 Mårten Wikstråhl vid Forsa kompani blev antagen till knekt 1751, och sex år senare finna vi honom i fält under Pommerska kriget, som för hans del blev synnerligen rikt på äventyr och upplevelser av skilda slag. I slutet av år 1757 befann han sig i Anklam, där han ingick i en mindre bevakningsstyrka, som vid ett fientligt anfall måste sträcka vapen och ge sig fången hos preussarna. De flesta av hans olyckskamrater rymde inom kort ur fångenskapen, men Wikstråhl tvingades gå i preussisk krigstjänst och bevistade under denna belägringen av Olmutz och fältslaget vid Frankfurt an der Oder. Vid båda dessa tillfällen blev han sårad, och i en aktion mellan preussare och ryssar fick han slutligen så svåra blessyrer i ena låret och knäet, att han blev helt arbetsoförmögen. Efter att ha tjänat Preussen i 3 1/2 år blev han till slut utväxlad 1761 och hemsändes s. å. »på förbättring» till Sverige, men som »förbättringen» uteblev, så kasserades han påföljande år och beviljades underhåll från krigsmanshuset.

—//—

Ett kompanis historia blir som en intressant bilderbok för envar, som gör sig mödan att tolka verkligheten bakom rullornas ordkarga kommentarer och gravstenarnas bleknande inskrifter. De levnadsöden, som här ovan skisserats, äro endast några torftiga exempel från längesedan flydda tider, men de andas alla den trohet och pliktuppfyllelse, som alltid varit ett par av hälsingeknektens vackraste karaktärsdrag.

Forsa kompani finns ej mer, men minnet av dess sista representanter lever alltjämt. En av dem var n:o 131 *Johan Erik Gadd,* som gjorde sin sista tjänstgöring 1939 på Kungsbäck och där föll på sin post den 24 maj. På den plats strax nedanför 500-metersvallen på regementets skjutbana, där den 68-årige hedersmannen segnade ned, reste några av hans kamrater en sandstenshäll, på vilken hans numera bortgångne kompanikamrat n:o 14 Lust högg in följande minnesruna:

Soldaten
N:o 131 Johan Erik Gadd
Forsa kompani
Född 3/12 1871
dog här 24/5 1939

Gadd dog ogift och blev därigenom på sitt sätt som en symbol för sitt gamla stolta kompani — han efterlämnade endast minnet, det vackra, stolta minnet av någonting stort, kraftfullt och mäktigt, som för alltid försvunnit.

Indelte furiren J. A. Sääf

Indelte furiren

Sääf berättar

I slutet av förra århundradet var en årsklass av VI:e Arméfördelningens blivande soldater samlade för rekrytutbildning vid nuvarande Borgareskolan i Gävle.

Säkert var det ingen lätt uppgift våra instruktörer hade då de skulle försöka bibringa oss hyfs, pli och framför allt disciplin. De flesta av oss kommo från landsbygden, från tungt skogs- eller jordbruksarbete, och knappast någon av oss hade prövat på vare sig idrott eller gymnastik, varför vi hade mer eller mindre krokiga ryggar, när vi började militärtjänsten.

Men det var inte enbart befälet, som hade det besvärligt — vi hade också lika svårt. Det gick så småningom, dock med tillhjälp av grundlig undervisning och tillrättavisningar, såsom »upp med näsan drummel, jag ser dig nog». Och var det som befälet sade oss, att våra näsor plöjde djupa fåror i marken då vi marscherade, så förstår var och en att en liten uppryckning mer än väl behövdes. Det är att märka, att vi hade en del indelta distinktionskorpraler som instruktörer, därför blev det också kraftuttryck, som nog inte få användas nu för tiden.

Jag är för min del glad över att det lyckades mina läromästare att göra min lekamen mera passande till uniformen.

Vi hade det besvärligt att komma tillrätta i olika förhållanden. Det verkade så främmande och märkvärdigt alltsammans.

En av oss hade det särskilt svårt. Han hade en inbiten vana att bära händerna i byxfickorna, ha skotårna inåt och mössan på nacken med mösskärmen vriden i 45 graders vinkel.

Detta kom till chefens kännedom och han beslöt därför att pröva en ny metod i utbildningen. En dag ställde skolchefen upp kompaniet på ett led på skolgården. Vi funderade förstås vad det nu skulle bli av.

Kaptenen kallade nu fram den förut omtalade mannen med händerna i byxfickorna. Vi kan här kalla honom »Rekryten».

— Nu skall Rekryten göra som jag befaller. Gör vänster om, för mössan längre bak i nacken, vrid mösskärmen mer åt höger och stoppa ner händerna i byxfickorna. Så där ja! Rekryten skall nu på mitt kommando marschera först till vänstra flygeln och därifrån till den högra och därifrån tillbaka till mig. — Rekryten, giv akt! Framåt — marsch!.

Rekryten anträder marschen, tar långa flata steg, närmar sig vänstra flygeln. Kaptenen kommenderar helt om marsch. Rekryten håller på att snubbla omkull i helomvändningen — det är de fördömda tårna på 48-orna, som ständigt är i vägen — men återfår balansen och nya marschriktningen intages. Rekryten behåller fortfarande händerna i byxfickorna och mössan på högersvaj. Han ökar marschhastigheten. Det ser ut som om han ville komma ifrån den här uppvisningen fortast möjligt. Han är nu framme vid högra flygeln och helomvändningen går bättre än den förra. Han närmar sig utgångspunkten och kaptenen kommenderar halt.

Kaptenen tillfrågar kompaniet om marschen var vacker. Nääää, ropas det utefter hela ledet. Tycker Rekryten själv att den var vacker? — Nää, kapten. — Nå, tänker Rekryten arbeta bort den fula vanan att ha händerna i byxfickorna o. s. v.? Jaa, kapten. — Det är bra. Ställ in sig i ledet, Rekryten. — Ska ske, kapten.

Rekryten låter gråtfärdig, men det är han inte, han är skamsen och arg.

Rekryten arbetade sedan på allvar för att få en bättre militärisk hållning. Men otaliga gånger voro händerna på väg ned i byxfickorna, men de kom kvickt upp igen, och så småningom fingo de vanan att hålla sig utanför.

Som synes här ovan finns det olika sätt att rätta till krokiga rekryter.

Den omtalade rekryten blev senare genom goda affärer en förmögen man. Hans byxfickor fylldes med — tusenlappar. Efter en följd av år tycktes honom Sverige för trångt och han reste därför utomlands. Vart vet jag inte. Ingen har hört något om honom sedan dess.

Fanjunkare Gustaf Friman

Fanjunkare FRIMAN

Forsa kompani

Av fanjunkare L. O. SKYTTNER

Per *Gustaf* Lars Henric *Friman* var född den 23 juni 1836 i Säter. Föräldrarna voro borgmästaren i Säter Per Michael Friman och hans hustru Johanna Charlotta (Jeanette) Allin.

Fadern dog år 1850 då Gustaf ännu inte var 14 år gammal. Det synes dock som borgmästareänkan kunnat hålla honom kvar i elementarskola någon tid, ty han var kunnig i franska, tyska, engelska och latin, och det sades att han var ämnad att bli präst. Men det är sannolikt, att svårigheterna hopade sig så, att han ej kom till någon examen, och så dog modern också år 1864. Per Gustaf måste då ge sig ut i världen och söka sin utkomst.

Hans håg och fallenhet för det militära, — kanske icke minst uniformen, som blev honom så kär, att han skulle ha den på även i graven — blev honom övermäktig och militäryrket blev hans livskall. Han var för övrigt ej den enda, som efter ofullbordade studier sökte sig till underofficerskallet.

Vi återfinna emellertid Per Gustaf Lars Henric Friman vid Kongl. Helsinge regemente som *antagen till Fourir utan lön den 20/5 1865*». Furir var då lägsta underofficersgraden. De militära rullorna berätta vidare att han blev *furir med lön den 26/5 1866*. Regementschef var då den vid regementet så länge verksamme, humane och rättrådige friherre Axel Christer Gregerson Leijonhufvud. Det har berättats att Friman vid denna tid var bruksbokhållare på Ljusne och att cheferna där rekommenderade honom att få anställning vid regementet.

Vi återfinna honom kyrkobokförd i Söderhamn till 23/11 1869 då han flyttade till Wahlbo, där han återfinnes kyrkobokförd i Hemlingby på n:r 6. Vad han, utom militärtjänsten, sysslade med i gävleorten de senare åren av 1860 talet har ej kunnat utforskas. Sin militära tjänstgöring är det möjligt att han fullgjorde här, mellan mötena på Mohed, såsom bataljonsadjutant, tjänstgörande i regementsexpeditionen, skrivkunnig och skolad som han var.

Den 3. december 1870 befordrade översten von Vegesack honom till »fahnjunkare» på Forsa kompani (= f. d. »Majorens kompani») och därmed måste han då utse sin vistelseort till plats inom detta kompanis »stånd». Han flyttade då till Hudiksvall den 16/11 1871, där han den 16/1 1872 ingick i äktenskap med änkan efter kustsergeanten F. A. Rylander, Cecilia, född Pettersson, och blev ägare till fastigheten 15c i 2:a qvarteret i Hudiksvall.

Då hustrun dog år 1890 överlät han fastigheten till vaktmästare Rylander och utflyttade till Håsta i Hälsingtuna. Där bodde han sedan, som änkeman, i sin lilla fruktträdsinbäddade gård så länge han levde. Äktenskapet var barnlöst.

Per *Gustaf* Friman var en synnerligt livlig och spänstig man såväl fysiskt som psykiskt. Fredrik Winblad von Walter, död 1950, kunde inte nog lovorda honom, främst då för att han »hanterade floretten läckert och kände till alla fäktningskonstens finesser» (v Walters utryck). På skidor kom Friman då och då och hälsade på v Walters gamle far i Hamre, Forsa. Han hade vägen förbi då han skulle upp till kompanichefen i Rolfsta eller till Trossboden. Han tjänstgjorde även som lärare i gymnastik och fäktning vid elementarskolan i Hudiksvall någon tid och som skrivare (kassör?) vid tullen.

Friman var varmt religiös och verkade med nit för nykterhet och kristendom, såväl »hemma på roten», som under »mötena». Till sin gård i Håsta kallade han

byborna och andra till bönemöten och hans söndagsskola besökte de unga gärna. Han hade, som omväxling, gymnastik och exercis med barnen ute på gårdsplanen och talade med dem om trädgårdsskötsel, blommorna och träden han hade på tomten och dyl. Många av nu äldre personer i Håsta minnas ännu med tacksamhet Frimans glada söndagsskola som de gärna besökte.

Mohed blev Friman en kär plats. Det var under denna tid Carl Bror Munck af Fulkila blev reg:tets chef och han verkade mycket för lägerplatsens utvidgning och förskönings. (Därom skriver General Erik Söderhielm i »Bockens» första nummer, 1938: »Översten, iförd en obeskrivlig lägerrock av blårandsväv, som av oss vanvördigt benämndes koftan, vandrade omkring på lägerplatsen och inspekterade där pågående arbeten.») Friman, liksom även en del andra jordbruks- och trädgårdskunniga äldre underofficerare, blev honom därvid till stor hjälp. Bland dem bör även här nämnas gamle reg:tsväbeln Krants, som åstadkom pudretten och som vid sin svärdsmannautnämning 1887, fick ett särskilt kraftigt, (fastän kanske lite smutsigt) tackord av översten därför.

Gatorna i parken fingo namn; en kallades Frimansgatan, en annan underofficersgatan, en annan officersgången. Den breda gången från gymnastikhuset, vilket allra först var den enda baracken som fanns på Mohed och vilken gång var gräns emellan I:a och II:a bataljonernas tältläger, kallades »Bataljonsluckan». o. s. v.

För bönhusets tillkomst arbetade Friman mycket ihop med fanj. P. Wästberg och där ledde och predikade han på bönemöten om kvällarna under mötestiderna.

Att han var spänstig ännu som 58-åring kan nedskrivaren av dessa rader intyga. Förrådet på Mohed låg ett gott stycke från kompaniets förläggning. Då en beväring en dag 1894 skulle få utbyta ett par sönderrivna byxor, vilket då skulle ske i stora huvudförrådet, varvid fanjunkaren skulle närvara, sade Friman till beväringen: »Nu springer vi i kapp till förrådet.» Den som kom först till förrådet, det var fanjunkaren.

T. o. m. sedan han blev pensionär — han avgick ur aktiv tjänst med pension och fyllnadspension 29/7 1895, vid uppnådda tjänsteår — kom han flera år frivilligt, sedan 1:a årsbeväringen ryckt in, till Mohed för att hjälpa väbeln se om planteringarna, vilka voro hans skötebarn. Han ansåg sig icke kunna taga emot pensionen med gott hjärta utan att göra någonting för den. Nedskrivaren av dessa rader har i gott minne hur den då gamle, vithårige mannen iklädd sin korta uniformssyrtut, raskt stegade fram till kompanicheferna — befälhavarna (finurligt nog passade han på då kompanierna satt på bänkarna i parken och läste »instruktion») gjorde sin honnör och vördsamt anhöll att få ett par man, »som kunde sin instruktion», till handräckning för skötseln av planteringarna. Ja, han fick oftast ett par man av både den ena och andra kompanichefen. Han bodde då i en liten sportstuga i skogen vid bönhuset. Ibland kom han till underofficerarnas middag och fick då givetvis hedersplatsen vid middagsbordet. I bönhuset predikade han om kvällarna.

Men då frågan om att dansbana skulle byggas i nordöstra hörnet av hans kära park, blev han bedrövad: det sårade hans religiösa åskådning. Motion skulle ungdomarna ta genom gymnastik och dyl. men dans, det var syndigt. (En natt, då dansbanan skulle börja byggas, såg vakten honom på knä, försjunken i bön på platsen där dansbanan skulle byggas.)

Vid fälttjänstövningar i Delsbo—Hudiksvallstrakten, 1904, vari regementet deltog, infann sig Friman iklädd full uniform, med marschskor och sabel och anmälde sig för chefen för sitt gamla, Forssa kompani och fick givetvis åtfölja detsamma alla manöverdagarna. Han var då 68 år gammal. Under marscherna hjälpte han pojkarna sjunga och då sjöngs inga ovettiga visor.

Vid första världskrigets utbrott, i aug. 1914, vad fick vi då se en dag på Kungsbäck: jo, den vithårige, då 78-årige fanjunkaren Friman inställde sig i full uniform och anmälde sig till eventuell tjänstgöring. Men han fick ju då omedelbart vända hem.

Friman blev av Konungen i extra ordenskapitel i Nåder utnämnd till Svärdsman den 15/5 1889 och uppbar svärdspension från den 1. juli 1906. Han var år 1894 den enda av i aktiv tjänst varande underofficerare som bar svärdstecknet.

Han var underofficerskårens äldsta fanjunkare och därmed kårens ålderman i 11 år; 1884—29/7 1895.

Den 9 februari 1915 lämnade han detta jordiska för alltid och jordfästes i Hudiksvall den 16 februari s. å. som förut nämnts, iklädd sin kära fanjunkareuniform, enligt uttalad önskan.

Frid över hans minne!

Sundede gamla folkland

och Forsa, dess huvudort

Av
rektor ISRAEL JONZON

Forsa socken är varken till folkmängd eller till areal en av de största i Hälsingland. Dock ansågs den ännu för årtionden sedan ur prästerlig synpunkt som ett rangpastorat, emedan kyrkoherden där uppbar stora inkomster, icke minst av boställets skogsavkastning. Då bostället här liksom på andra håll tillkommit genom medeltida donationer i jord och skog, anar man att rangställningen haft medeltida eller måhända ännu äldre ursprung. Av gammalt ha invånarna i landskapets skilda socknar kallat folk i andra socknar med skämtsamt nedsättande öknamn: Tuna-kajor, Bergsjö-kvegor, Idenorsskorpor etc. Forsaborna ha emellertid fått heta Forsa-karlar — benämningen må sedan allt efter omständigheterna ha givit uttryck åt aktning eller ironi eller bådadera. När skämtet eller ironien riktats mot forsaborna, har det gärna haft ett slags respektfylld underton, t. ex. när det sagt att »en forsakarl behöver ett kappland att stå på och ett spannland att vända sig på». Grunden till sådana talesätt måste tydligen också sökas i en avlägsen tid. För att finna en förklaring till Forsa sockens fordom långt mer än i våra dagar märkbara särställning är det nödvändigt att skapa sig en föreställning om förhållandena i en avlägsen forntid. Det försök härtill som i det följande skall göras är till icke oväsentlig del grundat på förf:s egna, förut icke publicerade och alltså icke heller diskuterade iakttagelser och reflexioner.

Hälsingland var under medeltiden likasom ännu på 1800-talet uppdelat i två kyrkliga kontrakt. Då kallades på Hälsingelagens språk Forsa och Bollnäs prostadömen, på det latinska kyrkospråket *prepositura in Sundede* och *prepositura Baldanes*. Det förra omfattade Bergsjö, Delsbo och Forsa nuvarande tingslag jämte Enånger och Njutånger, det senare de södra kustsocknarna samt Ljusnans och Voxnans vattenområden. När den kyrkliga organisationen under den äldre medeltiden genomfördes, grundades den så långt möjligt på en redan under hednisk tid gällande indelning av landskapet. Här funnos då sedan långt tillbaka tre folkland (»tredingar») med en kungsgård som förvaltningscentrum i varje: söderifrån räknat Alir, Sundede och Nordstigen. Kungsgårdarna lågo, såsom det ännu bevarade namnet Kungsgården utvisar, vid byn Fors i Norrala, vid kyrkan i Hög och vid västra stranden av Jättendalssjön. Nordstigens folkland synes hava tidigt tillagts Sundede, vars namn alltså i senare tid betecknade båda folklandens områden.

De tre kungsgårdarna äro i den omkr. 1320 på kristen grund omredigerade och nedskrivna Hälsingelagen betecknade som Uppsala-ödsgods. Man har därför ansett dem vara grundade som stödjepunkter för uppsala konungens välde, sedan detta en gång efter mitten av det första årtusendet utsträckts till att omfatta Hälsingland. Det kan emellertid på goda grunder förmodas, att deras ålder är avsevärt högre, och att benämningarna härstamma från en tid då de utgjorde säten för småkonungar, härskande var och en över ett av de tre folklanden. För varje försök till åldersbestämning synes det vara av betydelse att granska deras läge med hänsyn till bl. a. forntida kommunikationer och försvarsmöjligheter.

Valet av plats för en kungsgård måste nödvändigtvis ha skett efter noggrant övervägande av dels s. a. s. militära, dels handelsekonomiska förutsättningar hos olika ifrågakommande lägen. Eftersom såväl krigiska operationer och större varutransporter väsentligen måste företagas sjöledes, borde kungsgården förläggas invid en skyddad hamn, varifrån stigar och sjövägar ledde till skilda delar av inlandet. Nu inställer sig alltså frågan: Hur långt tillbaka ligger den tid, vid vilken en havsvik nådde fram till platserna för envar av de tre kungsgårdarna? Tyvärr är det icke möjligt att exakt angiva landhöjningens omfattning vid hälsingekusten under de senaste tvenne årtusendena. Höjningen synes ha skett med varierande hastighet. Emellertid torde man av olika skäl få antaga, att den under denna tidrymd varit genomsnittligt c:a 1 m. för varje århundrade. Den har dock varit något högre i norr och något lägre i söder. Av vissa botaniska undersökningar synes framgå, att skillnaden varit c:a 3 dm. per mil. Om vid en viss tidpunkt havet vid Hudiksvallsfjärden stått c:a 20 m. högre än nu, bör alltså samtidigt havet vid Söderhamnstrakten ha nått upp till platser som nu ligga mellan 18 och 19 m. över havet och i Jättendal till platser på 21 à 22 m. höjd

Vall

ö. h. Med ledning av bl. a. generalstabskartornas höjdsiffror finner man nu under de antagna förutsättningarna, att för omkr. 2000 år sedan Hudiksvallsfjärden genom den s. k. Lillfjärden och Hornåns dalgång samt den numera torrlagda Tunasjön sträckt sig fram till Sundede kungsgård, vidare att *samtidigt* en fjärd nått från Söderhamnsfjärden (Flaket) genom den långa dalgången i nordväst förbi platsen för Norrala kyrka fram till forsen vid Norrala kungsgård, och slutligen att *vid samma tid* en smal fjärd förbundit Mellanfjärden med Jättendalssjön, där vattnet då stod några meter högre än nu och nått fram till kungsgårdens plats. Det är knappast möjligt att i detta märkliga förhållande se en tillfällighet. Alla tre kungsgårdarna ha ett läge som bör ha varit lämpligt för anläggning av en handelsplats ungefär vid tiden för Kr. f. Redan vid inseglingen genom fjärdarna kunde handelsskeppen nå en rad byar, och från den innersta delen av varje fjärd kunde varor fraktas i skilda riktningar på stigar och över sjöar till burgna bygder i upplandet.

Man kan beträffande den sydligaste fjärden invända, att ändpunkten av den fjärd som sträckte sig inåt Söderala skulle ha varit en lämpligare plats med härsyn till den större lättheten att därifrån över Bergviken och andra sjöar nå förbindelse med det inre av landskapet. Det var emellertid, såsom redan antytts, även andra skäl än de handelsekonomiska att taga hänsyn till. Handelsplatsen måste kunna skyddas från sjösidan. Varken handelsfartyg eller örlogsskepp kunde utan stor risk förläggas i den innersta viken av en långt inträngande fjärd. De kunde där lätt innestängas och förgöras av en fientlig flotta. Fartygen borde i stället vara förlagda på en plats i närheten av fjärdens mynning, en plats tillräckligt öppen för snabb manövrering, skyddad mot havsstormar och försedd med minst två skilda utfartsvägar till öppet vatten, så att, om en fientlig flotta rodde in genom ett av sunden, en del av hemmaflottan kunde löpa ut genom ett annat sund och sedan falla fienden i ryggen. Vid närmare studium av generalstabskartorna fann förf., att goda dylika förutsättningar måste ha funnits beträffande Norrala och Sundede men endast ringa sådana beträffande Jättendal, vars folkland kanske just i följd av denna brist kunnat underläggas Sundede Söderalafjärden har visserligen kunnat erbjuda en mot

stormar skyddad, tillräckligt rymlig hamnbassäng i området mellan Östansjö och Hov, men då blott en enda förbindelseled fanns till havet, bör Norralafjärden ha haft företräde vid valet av hamnplats och läge för en kungsgård inom Alirs folkland.

Norrala kungsgårds uthamn bör enligt den uppställda försvarshypotesen ha legat i den ännu delvis vattenfyllda dalsänkan söder och väster om byarna Skensta och Varberg. I förhoppning att denna förmodan skulle kunna bestyrkas av något ännu bevarat ortnamn, genomgick förf. de i Häls. Fornminnessällskaps arkiv förvarade anteckningarna om fornminnesinventeringar, som på sällskapets uppdrag på 1860-talet inom ett flertal socknar företogos av skolläraren Erik Mickelsson i Enånger, och fann då, att vid Skensta, söder om byn, finns en hög kulle benämnd *Skeppshammarbacken.* Det ursprungliga namnet på platsen, Skeppshammaren, måste ha betecknat den i sjön utskjutande backe (hammare), där skeppen lågo förankrade och väl också drogos upp för vintern. Den skyddande, långsträckta och höga ön öster därom har också att döma av namnet Varberg haft en i försvarssystemet ingående anordning, en kase eller s. k. böte, som antändes i händelse av fara och med sitt sken varskodde befolkningen långt inåt landet.

Sundede kungsgård har haft förmånen att i Hudiksvallsfjärdens skilda småvikar äga tillgång till ett flertal under olika omständigheter tillfälligt användbara hamnar. Den egentliga uthamnen med det permanent fördelaktiga läget bör emellertid ha funnits i den från stora fjärden mot norr inskjutande Norstafjärden, som vid ifrågavarande tid var bredare än nu och hade förgreningar inåt Rogsta och Tuna socknar. Denna rymliga hamnbassäng skyddades i öster på samma sätt som den vid Skensta av en stor ö och hade öppna sund mot havet både i söder och i nordost. Även här fann förf. ett ortnamn, som synes bekräfta antagandet: en plats vid landsvägen på södra sidan om fjärden bär ännu namnet *Skeppsbacka.* Olof Broman uppger i Glysisvallur, att här »mer än många byar äga theres jorder och teger», ett förhållande som kan tänkas ha sin grund däruti, att skilda skeppslag här haft upplagsplats för sina skepp.

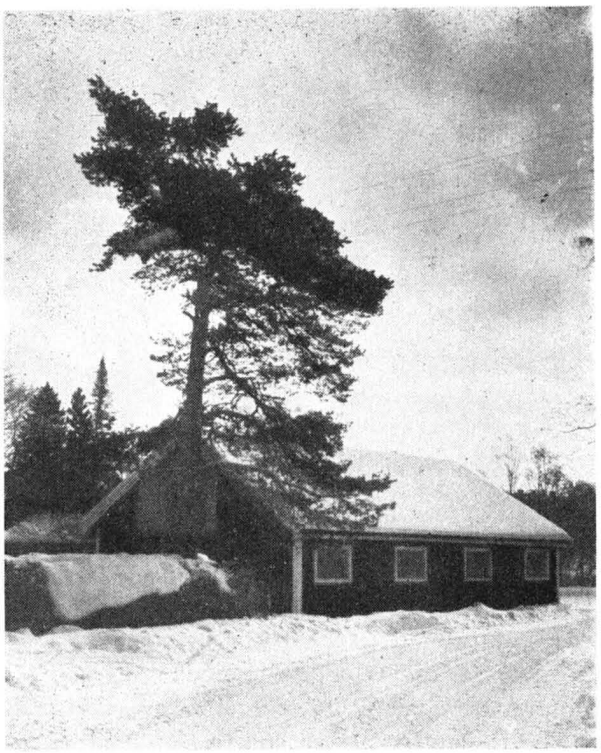
Det nu sagda låter oss ana, att de tre kungsgårdarna funnits till som sådana långt innan de blevo Uppsalaödsgods. De torde alla tre ha grundats ungefär samtidigt och sannolikt omkring tiden för Kr. f. Detta antagande finner ett visst stöd även i gjorda fornfynd. År 1828 hittades i en gravhög vid Sundede kungsgård ett bronskärl, som är försett med fabrikantens från andra föremål kända namnstämpel och tillverkats i Pompeji eller Herculaneum, vilka båda städer som bekant begravos i askan från Vesuvii utbrott år 79 e. Kr. Detta kärl, en dyrbar importvara, har enligt vanliga bedömningsgrunder funnit vägen till kungsgården redan före utgången av det första århundradet e. Kr. När den stora s. k. kungshögen, belägen på kungsgårdens mark, år 1836 utgrävdes, fann man i bottenröset bl. a. en av järn tillverkad sköldbuckla, som daterar graven till senast 200-talet e. Kr. Denna grav får väl med hänsyn till dimensioner och byggnadsart anses värdig en småkonung. Bronskärlet från romarriket talar om rikedom i orten och om förbindelser med världshandeln i ännu äldre tid än kungshögens.

Man frågar sig nu, i vilket sammanhang kungsgårdarna kunna ha blivit anlagda. Det synes påtagligt att de grundats av ett sjökunnigt folk med vidsträckta handelsförbindelser och med kännedom om järnets framställning och bruk. De talrika forngravarna av järnålderstyp i trakterna runt om de forna fjärdarna förete stora likheter med de uppländska i fråga om belägenhet och byggnad. Detta förhållande leder till en hypotes om en krigisk invasion av upplänningar (svear), som från sjösidan tagit kustlandet i besittning. Man erinrar sig den romerska skriftställaren Tacitus' yttrande (år 98 e. Kr.), att svearnas riken (civitates) voro mäktiga, förutom genom män och vapen, även genom sina flottor, och att de styrdes av enväldiga konungar. Dessa svear hade erfarenhet i konsten att driva handel till sjöss och att strida till sjöss, och de visste också hur en hamnplats borde förläggas och försvaras. Det bör ha varit lockande för dem att vid behov av kolonisationsområden söka sig till hälsingekusten. Säkerligen visste de, att innanför denna bodde ett folk, som visserligen var rätt talrikt, men som icke kände till järnet och därför borde kunna lätt underkuvas, och de kände också till, att i Hälsingland fanns god tillgång på pälsverk, en värdefull handelsvara. Hade de väl fått fäste vid kusten, bör det ha varit ganska lätt att tränga vidare och med järnets hjälp, med pilar, spjut och svärd av detta material, besegra ett folk som ännu levde i stenåldersskick och satte sin lit till vapen av sten, ben eller horn och trä. Järnet satte dem också i stånd att uppodla kustlandets tunga lerjord, som icke kunnat betvingas med stenåldersfolkets primitiva redskap. Här kom alltså ett herrefolk som trots relativ fåtalighet var i stånd att lägga en talrik befolkning under sitt välde, och som förstod att organisera en militärmakt, skickad både att upprätthålla väldet inom landet och att skydda detta mot angrepp utifrån, ett folk slutligen som hade stora möjligheter att på fredlig väg utvidga områdena för odling och bebyggelse.

Om det gravskick, som representeras av de talrika forngravarna i socknarna närmast kungsgårdarna, hit införts av inkräktande uppsvear, är det ju troligt, att man skall kunna avläsa svearnas fortskridande erövring av landskapet genom att studera järnåldersgravarnas förekomst i olika trakter och därjämte söka finna en jämförande datering. I sistnämnda avseende

är hittills litet eller intet åtgjort. Blott så mycket synes vara klart som att sådana gravar från skedet närmast efter Kr. f. (romersk järnålder) icke äro kända annat än inom kustlandet, där som bekant synliga gravfält eller enstaka forngravar finnas vid flertalet gamla byar. Den stora skillnaden i fråga om antalet forngravar inom detta område och i inlandet har givit anledning till olika förklaringsförsök. Sålunda har man hållit för troligt att den konstaterade stora klimatförsämringen under århundradena närmast före Kr. f. avfolkat landskapet, att den senare nybebyggelsen börjat i kustlandet och endast långsamt sträckt sig inåt landskapet, varför befolkningen under en stor del av järnåldern varit fåtalig i inlandet, och slutligen att härstädes en gång befintliga järnåldersgravfält till stor del blivit under senare tid utplånade genom markens uppodling.

Mot dessa antaganden kunna vägande invändningar göras. Sålunda utvisa vissa ortnamn, som med hänsyn till geografiska förutsättningar måste anses ha kommit i bruk redan under tiden för klimatförsämringen eller dessförinnan, genom sin fortfarande existens att ifrågavarande trakter varit kontinuerligt befolkade under hela den efter namngivningen följande tiden. Om så icke varit fallet, skulle nämligen namnen, som i en senare tid saknat betingelser, icke finnas kvar. Klimatförsämringen har sannolikt endast medfört en naturlig anpassning av försörjning och levnadssätt. Beträffande hypotesen om en mycket omfattande eller rent av total förstöring av gravfält genom odling må påpekas, att man endast i trakter där stenbackar saknats synes ha upplagt gravhögar på odlingsbar mark och i så fall av lös jord, sand eller grus. I regel finner man alltså de hälsingska gravfälten på starkt stenbunden mark. Där har det önskade materialet för högarnas uppförande, lösa eller löstagbara stenar, funnits på platsen, men därjämte har mängden av jordfasta stenar försvårat eller förhindrat även sentida odling, varför vi också ännu finna gravbackar i omedelbar närhet till röjd mark. Obrutna stenbackar finnas ju rikligen i bebyggda trakter även i inlandet. Då nu forngravar i form av högar där endast sporadiskt förekomma, är det anledning att antaga, att gravskicket där varit ett annat. Det förefaller vara klart att även i bygder med mångravfält och högar endast en del av befolkningen kan ha blivit gravlagd i hög. För gemene man torde man icke ha gjort större anstalter än gravsättning under slät mark med eller utan markering av gravplatsen. Detta senare gravskick kan sedan uråldrig tid ha varit det vanliga i hela landskapet och kan så ha varit, åtminstone i inlandet, ända till kristen tid. I så fall kan en talrik befolkning ha bebott en trakt utan att ha lämnat många synliga spår efter sig. Den betydande folkmängd som uppenbarligen funnits även i landskapets inre delar vid tiden

Kulsprutestallet, I 14

för den kyrkliga organisationen på 1100-talet, förutsätter ju ett icke obetydligt antal invånare åtminstone under de närmast föregående seklen likaväl i Ljusnadalen som i kustlandet. På det förra hållet äro synliga forngravar i stort sett lika sällsynta som på det senare talrika. Olikheten i fråga om gravskick synes vara den naturliga och tillräckliga förklaringen.

Likheten mellan uppländska och hälsingska forngravfält har här tidigare åberopats såsom grund för antagandet att kungsgårdarna anlagts i samband med en invasion från Uppland. Vidare har erinrats att invandrarna känt järnet och dess bruk i fred som i strid, att de förstått sig på sjöfart och handel, och att de kunna antagas ha varit organiserade under en stark kungamakt. Med dessa förutsättningar synes det ju sannolikt, att de efter att ha befäst sig vid de tre fjärdarna i samband med det successiva underkuvandet av befolkningen i resp. inland organiserat vart och ett av de tre småriken efter mönster från de uppländska folklanden. De ha därvid kunnat med hjälp av sjöar och vattendrag utbygga ett för handel och förvaltning behövligt kommunikationssystem med anknytning till hamnen vid varje kungsgård. Vill man nu rekonstruera dessa vägsystem, måste man taga hänsyn till icke blott de förändringar kustlandet undergått genom den sekulära landhöjningen utan även de betydande sänkningar och stundom totala utgrävningar av insjöar som ägt rum både relativt sent och synbarligen även i förhistorisk tid.

Del av lilla fältet

Kungsgården i Hög (Sundede) ligger på norra sidan av en skarpt markerad, smal dalsänka, där hamnen en gång var belägen vid den forntida fjärdens innersta del. Denna dalgång utgjorde ända till kort tid före Kr. f. ett sund, som förenade fjärden med en sjö, utbredd över en stor del av Högs sockens nuvarande åkerareal. Sjön nådde i väster fram till en punkt nedanför byn Edsta, där en ny sjö vidtog, något högre belägen, med utsträckning i väster till Frölland. Mellan dessa båda sjöar fanns ett ed, alltså en plats där man måste lämna båten och gå ett stycke för att sedan fortsätta båtledes över nästa sjö. Platsen mellan sjöarna bör ha hetat *Ed* och sundet vid kungsgården *Sund*. Till följd av landhöjningen blev nu den östliga sjön avskuren från fjärden och fick sitt utlopp i denna genom en bäck, vars korta, forsande lopp givit namn åt den där belägna byn Fors. Därmed uppstod i stället för sundet ett nytt ed. Detta nya ed bör rimligtvis ha blivit kallat *Sunded*, d. v. s. edet vid (det forna) sundet, till skillnad från det västra, alltjämt befintliga edet. På detta sätt torde förhållandena ha hunnit utvecklas vid tiden för kungsgårdens anläggning. Gården fick alltså namnet Sunded efter sitt läge, och sedan gav den sitt namn åt hela förvaltningsområdet.

Att icke platsen trots sundets försvinnande behöll namnet Sund finner sin förklaring däri, att det där uppkomna edet kom att ingå som ett led i en särdeles betydelsefull färdväg inåt landet, och att därigenom platsens karaktär av ed blev dominerande. För transporten av varor från hamnen vid kungsgården till orter i det inre landet spelade nämligen de nyssnämnda sjöarna en viktig roll. Över dem gick färden till östra ändpunkten av den jämna mo, som sedan i rak linje sträcker sig ända till Hallbo vid stranden av N. Dellen, utgörande en av naturen danad, bekväm och endast c:a 7 km. lång väg, som f. ö. också i sen tid anlitats för tunga transporter (järn- och malmfor) mellan kusten och Dellenområdet. På denna kombinerade sjö- och landväg upprätthölls alltså förbindelsen mellan hamnen och de folkrika bygderna i Delsbo, Bjuråker och Norrbo. Från kungsgården kom man vidare till lands eller vatten ganska lätt till den forna Hedstasjön, som fyllde dalgången vid Hedsta och i en hästskoformad båge sträckte sig till omedelbar närhet av Bäckviken i Forsa kyrksjö (fordom Viklingen). Härifrån kunde man färdas dels söderut över Forsavattnen, Kjösen och andra sjöar till Njutånger och Enånger, dels mot nordväst antingen över Norrhogasjön eller från Matnäsviken genom Funstrån och Funstasjön (fordom Fulmen) till närheten av S. Dellen. De då befolkade trakterna i Rogsta och Idenor nåddes bekvämt genom havsvikar, som utgingo från Hudiksvallsfjärden (Huvudviken).

Dessa vägar, som sträckte sig till alla huvudorter inom folklandet, voro givetvis av största betydelse även för förvaltningen och för organisationen av det försvarssystem, som sannolikt grundlagts i denna avlägsna tid och småningom utvecklats till den form, varom landskapslagen i delvis svårtydda ordalag lämnar upplysning. I båda avseendena måste replipunkter ha ordnats längs vägarna med säte för fogdar och militärt befäl. De relativt fåtaliga *sta*-namnen i det inre landet torde i vissa fall vara knutna till sådana platser. Likasom vid de forna fjärdarna och vid sjöarna i kustlandet, där sådana namn äro vanliga, synas de i varje fall vara förbundna med det antydda kommunikationssystemet. De tyckas i sin mån utvisa, att antalet ättlingar av den invandrade stammen stått i omvänt förhållande till avståndet från kusten. Det förefaller ju också naturligt, om denna folkgrupp under seklernas lopp blivit allt starkare företrädd i kustsocknarna, området för den ursprungliga kolonisationen, och i landskapets inre delar förblivit i minoritet, länge utgörande en dominerande storbondeklass. Ett sådant förhållande stämmer också väl överens med den stora skillnaden beträffande järnåldersgravarnas förekomst inom de skilda områdena.

Förut har talats om kungsgårdarnas uthamnar och dessas betydelse ur försvarssynpunkt. Säkerligen funnos flera platser för vinterupplägging och utrustning av ledungsskepp och handelsfartyg. Namnet Snäckmor vid Njutångersfjärden kan vara ett vittnesbörd härom. Den forntida och ännu långt fram i medeltiden bestående försvarsorganisationen var främst av sjömilitär natur. Folklanden voro indelade i skeppslag, som hade skyldighet att till konungens tjänst vart för sig bygga, utrusta, underhålla och bemanna ett skepp, avsett för rodd och åtminstone i senare tid försett med ett hjälpsegel. Om den yngre järnålderns ledungsskepp vet man, att det vid mitten hade en tvärbalk, vid vilken masten för seglet kunde resas. Vidare var vardera hälften delad i två delar, varför skeppet innehöll fyra åtskilda avdelningar, s. k. *fjärdingar* (fjärdedelar).

I regementsparken

Befälhavaren, »styresmannen», synes ha haft under sig en fjärdingsman för varje fjärding. Denna indelning av skeppet motsvarades till lands av skeppslagets geografiska indelning i fyra fjärdingar. Det synes av vissa skäl tänkbart, att styresmannen ombord varit identisk med den tjänsteman som inom skeppslaget tjänstgjorde som »länsman». Skeppslagets fjärdingar voro indelade i »sköllar» (sannolikt av ordet sköld) med sex stamhemman i varje. Av bl. a. bestämmelserna om böter för försummad ledungsplikt synes framgå, att ett hälsingeskepp av normal storlek hade tre par roddare inom varje fjärdedel, alltså inalles 12 par eller 24 roddare. Betänker man att ytterligare 24 man erfordrats för ombyte vid rodden och för eventuell strid, samt att dessutom särskilda funktionärer med olika uppdrag funnos ombord, finner man att detta skepp haft en bemanning av åtminstone ett 50-tal man. Måtten voro icke heller små: längden torde ha varit minst 20 m. och största bredden 5 à 6 m.

Inom åtskilliga hälsingesocknar lever fjärdingsindelningen ännu kvar; i vissa andra kan dess tidigare förekomst dokumentariskt påvisas. Dessa socknar ha tydligen redan före den kyrkliga organisationens tillkomst utgjort skeppslag. I Forsa socken, som är en av dem, kan skeppslagets indelning med stor sannolikhet rekonstrueras. Här har i varje fjärding funnits tre sköllar, varav följer att skeppslaget innefattat $3 \times 6 \times 4$ eller 72 stamhemman. Forsaskeppet har alltså haft de normala måtten. Ett sådant skepp måste ha erbjudit en ståtlig anblick: de höga stammarna med drakhuvudet på den främre, de tolv paren genom bordläggningen framskjutna åror och den långa raden längs relingen anbragta sköldar, som bildade en blänkande barriär till skydd för de roende. Det är möjligt att det egentliga Hälsingland (de tre folklanden) vid forntidens slut omfattade inemot 20-talet skeppslag av olika storlek. Givet är att detta välorganiserade sjöförsvar utvecklats steg för steg. Dock torde man få antaga, att

det till sina huvuddrag varit oförändrat genom tiderna, och att grunden härrör från den avlägsna tid, då de tre kungsgårdarna anlades och folklandens organisation påbörjades. Till försvaret hörde också, såsom förut antytts, ett bevakningssystem med antändbara vårdkasar på höjder vid kusten och längs farlederna. Namn sådana som Varberg, Vålberg, Vettberget, Betberg (av böte=kase) och Buberg erinra om denna form av bevakning och signalering, som ju också kommit till användning ännu i sen tid.

Från början var organisationen av handel, förvaltning och försvar uppbyggd med hänsyn till kungsgårdarnas ur olika skilda synpunkter ändamålsenliga förläggning. Den fortskridande landhöjningen ändrade emellertid förutsättningarna. Redan i ett tidigt skede av folkvandringstiden torde sålunda Sundedefjärden ha varit så uppgrundad, att hamnen måst förläggas till stranden av den i senare hälften av 1800-talet torrlagda Tunasjön. Måhända har det varit till skyddande av denna hamnplats som fornborgen på Forsberget vid inloppet till Tunasjön blivit anlagd. Denna borg torde i varje fall härröra från folkvandringstid, och otänkbart är väl icke att det är den, som från början givit sitt namn åt orten och sedermera sacknen Tuna (befäst plats). Ännu vid denna tid kan mårhända förbindelsen mellan hamnen och kungsgården ha befunnits tillräckligt god för att de dittills anlitade transportlederna inåt landet alltfort skulle kunna brukas. Sämre måste det ha blivit sedan Tunasjön under vikingatidens lopp blivit avskuren från fjärden och hamnen förflyttats till en plats nedanför den vid nuvarande Fors by bildade forsen. Nu torde det ha blivit nödvändigt att för undvikande av de många omlastningarna låta tyngre varutransporter gå landvägen över skogen till Forsasjöarna, varifrån man ju lätt nådde fram även till Dellenområdet. Hamnen vid Fors måste under sommarhalvåret ha varit livligt frekventerad, och man kan föreställa sig att den närbelägna Byn (Tunbyn) varit en betydande handelsplats, som pakallat försvarsanordningar i enlighet med tidens sed och möjligheter. Man finner det därför naturligt att i samband med den kyrkliga organisationen på 100-talet en stor kyrka byggdes på denna plats, och att denna kyrka försågs med ett kraftigt försvarstorn (måhända, enl. Broman, två sådana, av vilka det ena kvarstår).

Redan långt före denna tid, troligen i slutet av folkvandringstiden, hade en väsentlig förändring av politisk natur inträffat. De hälsingska folklanden hade införlivats med sveakonungens välde och voro numera förvaltningsområden i det svenska riket. Kungsgårdarna hade blivit uppsala-ödsgods och säten för förvaltare i konungens tjänst. Deras politiska betydenhet kunde icke förbli densamma som tidigare. De stora folktingen höllos väl alltjämt — så ännu genom hela medeltiden — vid kungsgårdarna, men förvaltningen torde småningom ha lösgjorts från dem av samma skäl som det merkantila näringslivet. De saknade sedan länge den direkta förbindelsen med havet och därmed möjligheten att förmedla någon storhandel, detta så mycket mera som vägarna från de nya hamnarna alltmera gingo dem förbi. De nya hamnplatserna kunde i en senare tid icke gärna ersätta dem annat än i deras forna uppgift att förmedla utrikeshandeln. Utvecklingen måste ha lett därhän, att köpenskapen inom landskapet alltmera koncentrerades till orter där de stora färdlederna innanför själva kustlandet möttes. Dessa orter voro främst inom Alir Bollnäs, där färdlederna från kusten mötte vägarna längs Ljusnans och Voxnans älvdalar, och inom Sundede Forsa, där land- och vattenvägarna från Enångershållet och från Dellenbygderna sammanträffade och vid sin mötesplats, där Forsa kyrka senare byggdes, nådde den färdväg som av gammalt lett från Nordstigen över Hög till Forsa och vidare över Oferne och Niansjöarna till Arbrå och Bollnäs.

Det synes ha inneburit en naturlig utveckling att de nya medelpunkterna för handel och samfärdsel på grund av det centrala läget omsider också blevo huvudorter för förvaltningen. Direkta bevis för att så skett yppa sig icke förr än från början av 1300-talet, men då finna vi de båda folkvalda lagmännen bosatta i Bollnäs och Forsa. Samtidigt finna vi prosten i Sundede prosteri likaledes boende i Forsa och vid ungefär samma tid prosten i Alir boende i Bollnäs. År 1363 omnämnes »Johan Gunnarsson, konungens syssloman uti Forsa prostadöme i Hälsingland». Tydligen hade konungen en syssloman i vartdera »prostadömet» (folklandet). Sistnämnda uttryck erinrar om att, såsom tidigare anmärkts, kyrkans organisation direkt anslutits till landskapets gamla indelning i tredingar, skeppslag och fjärdingar. Då prostarna endast något århundrade efter organisationens genomförande befinnas bosatta i Forsa och Bollnäs, vågar man antaga att de redan från början haft säte i dessa orter, vilkas förutsättningar som förvaltningscentra i så fall varit grundade och erkände åtminstone så tidigt som på 1100-talet.

Sundede prosteri, vilket i likhet med det gamla folklandet innefattade även Nordstigen, intog under medeltiden en särskild rangställning avspeglad bl. a. däruti, att namnet Sundede stundom användes som namn på hela landskapet. Prosten i Forsa var t. o. m. en gång på 1400-talet prost i hela Hälsingland. År 1442 förrättades i Bollnäs en syn i anledning av uppkommen tvist rörande pastors i Bollnäs rätt till laxfiske vid Ljusnans utlopp i sjön Varpen. Bland synemännen befann sig, tydligen som bevakare av kyrkans rätt, »Mathe Olsson prost i Helsingland och kyrkiopresten i Forsom». Det har kunnat visas, att denne prost,

Kamratföreningens styrelseberättelse

Årsmötet 1950 ägde rum söndagen den 18 juni. De traditionella festligheterna hade i år utökats och omfattade bland annat manöverprov för bilar och den sedan många år tillbaka uppskattade »flergrensstafetten». En till och med för denna dag ovanligt stor publik visade föreningen sin uppskattning.

De täta repetitionsövningsförbanden öka i mycket grad arbetsbördan vid regementet och om det skulle påverka arbetet inom kamratföreningen torde väl orsaken vara uppenbar för medlemmarna.

Löjtnant *Ek* — styrelseledamot sedan föreningens stiftande — avled strax före årsmötet. Han tilldelades postumt föreningens plakett, vilken ordföranden samma dag överlämnade till hans efterlevande maka.

I löjtnant Eks ställe valdes fanjunkaren i regementets reserv riksdagsman *G. Fröderberg*, Arbrå till medlem av styrelsen. Avsägelse förelåg också från föreningens revisor kamrer *S. Eriksson*. Ny revisorssuppleant blev stadsmäklare *Folke Löfgren*.

Efter årsmötet var alltså styrelsens sammansättning:

Överste Hans Berggren, ordförande, major Arne Dyberg, vice ordförande, kapten Gert Nilsson, sekreterare, förvaltare E. W. Andersson, kassör, riksdagsman P. Persson, landstingets ordförande Edvin Jansson, överstelöjtnant K. G. Sohlén, riksdagsman Jon Jonsson, rektor O. Hammar, riksdagsman G. Fröderberg, vaktmästare H. Månsson, häradsdomare J. A. Andersson.

Revisorer: Herr P. N. Persson, vaktmästare A. Rosengren och banktjänsteman R. A. B. Engström med redaktör E. Wickberg, furir J. Trygg och stadsmäklare Folke Löfgren som revisorssuppleanter.

Valberedning:

Kapten S. Söderhjelm, banktjänsteman C. Müntzing och ingenjör T. Ygge med polisman B. Hofvenstam, musiksergeant K. A. Lennström, sergeant L. T. Gustafsson som suppleanter.

Kassans ställning den 31 december 1950.

Behållning 31/12 1950	Kronor 3.200: 01
Fördelning:	
Bank	2.905: 78
Postgiro	208: 51
Kontant	85: 72

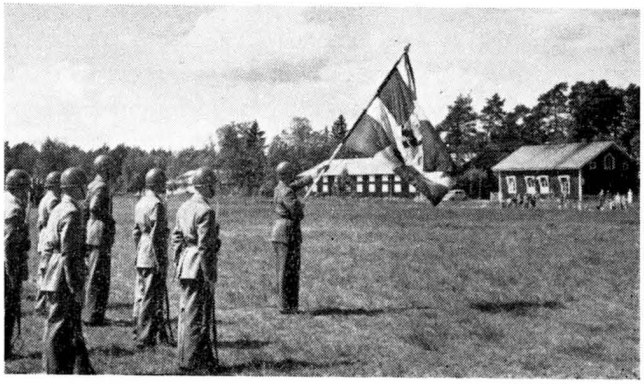
Vid den så kallade vårparaden i år i Stockholm — då Sveriges kamratföreningar sluta sig samman under sina respektive fanor och tåga från Kungsträdgården till gemensam högtidlighet på Skansen — var föreningen som vanligt med. Ordföranden hade personligen kallat medlemmarna i Stockholm. Själv blev han förhindrad att resa.

Gävle den 24 maj 191.

Gert Nilsson
sekreterare.

Mattias Olsson (Mattias Olavi) är identisk med den i ett flertal sägner omtalade »Greven i Bäck». (Härom i Hälsingerunor 1950: Greven i B.) Med största sannolikhet är han också identisk med en man som i några akter från år 1438 är omnämnd såsom domprost i Uppsala. Den sistnämnde tillhörde den frälsesläkt som med hemort i Finland senare antog namnet Horn. Rörande omständigheterna kring hans förflyttning till Forsa kunna blott gissningar framställas. I varje fall ser man i denna transport ett bevis bland andra för den nya verksamhetsortens antydda rangställning.

Ett annat sådant bevis torde den runristade järnringen i Forsa kyrka få anses utgöra. Denna ring har enligt en genom seklerna väl bevarad tradition ursprungligen suttit som dörring i Högs kyrka, varifrån den enligt sägnen fylyttats till Forsa i samband med uppförandet av Forsa kyrka. Högs kyrka är av allt att döma något hundratal år äldre än sockenkyrkorna. Den är uppförd på kungsgårdens mark helt nära den stora högen, som var folklandets tingsplats och givit namn åt socknen. Den torde från början ha varit en tingslagskyrka. Inskriften på dörringen erinrade menigheten om de stränga straff som enligt beslut av tinget följde på varje försummelse att betala prästerna (»de lärde») vad dessa ägde att uppbära. Ringens flyttning till Forsa får en naturlig förklaring om man antar, att Forsa kyrka i samband med den kyrkliga organisationen och det allmänna byggandet av sockenkyrkor på 1100-talet blev prostkyrka. Inskriften på ringen var en inom svenskt område unik bekräftelse på prästerskapets ekonomiska rättigheter. Det bör ha legat i kyrkans intresse att fästa en kungörelse av sådan betydelse vid folklandets främsta kyrkliga helgedom.

Parad för fanan

Regementets Dag 1950

Regementets Dag på Kungsbäck har blivit ett publiknummer av stora mått, och frågan är väl om inte fjolårets upplaga slog alla rekord. Evenemanget får allt större grepp kring bygdens folk — det var en mångtusenhövdad skara som firade »dagen», anförvanter och vänner passade tillfället hälsa på de nyinryckta, och den gävletidning som vågade sig på att uppskatta åskådarantalet och fastnade för siffran 5.000 högg knappast i överkant.

Sol och vackert väder hör Regementets egen dag till och väderguden svek inte heller nu. Tvärtom var solen givmildare än vanligt, då festligheten tog sin början med korum på lilla fältet, förrättad av Bomhuskomministern K. F. Pilström. Ett extra inslag i det rikhaltiga programmet utgjordes av medaljutdelning under högtidliga former, och styckets huvudperson var fanjunkare K. G. Nässlander, som vid sin avgång ur aktiv tjänst belönades av regementschefen överste Hans Berggren med regementets minnesplakett i guld. Samtidigt erhöll förvaltare A. F. Karlsson och sergeant Bertil Andersson svenska arméns högsta utmärkelse i skytte, medaljen i guld, vilken f. ö. för första gången utdelades vid I 14. Samtliga rekryter lämnade därefter övningsfältet i förbimarsch för översten, ett nummer som slog an bland publiken — i synnerhet som den kunde konstatera att rekryterna redan lärt sig marschera riktigt bra.

Regementsparken och dess speciella anordningar festdagen var nästa etapp, och särskilt den yngsta generationen tyckte nog att parken var allra roligast — ty där fanns allt vad ett barn kunde önska. Karusellerna snodde med full fart hela eftermiddagen och ingen behövde sakna sysselsättning, varken stora eller små. Åkturer på hästryggen och i lövade skrindor var hur roligt som helst, tyckte barnen, och de äldre hade inget emot att i »gondolerna» ta sig en tur i Gavleån. Och gärna lyssnade man till musikkåren, som under musikdirektör Bäckströms ledning var i livlig verksamhet dagen i ända. Blev man törstig i solgasset, ja, då var det bara att uppsöka den oas som lottorna anordnat. Lita på att publiken trivdes!

Maten blev en senare fråga, och ingen gick till storms mot det matbord som stod dukat och som innehöll en krigares 1:a och 2:a frukost jämte middag. Mödrar, fäder och fästmör kunde genast konstatera att det i varje fall inte beror på regementets kök om deras pojke magrar under rekryttiden.

Festens lilla krigiska inslag blev knappast krigiskt alls. Denna gång knattrade vare sig kulsprutor, kpistar eller gevär, utan besökarna fick nöja sig med att ta oladdade vapen i närmare betraktande. Det hade nämligen ordnats med en överskådlig utställning av arméns moderna vapen, vilka drog stort intresse till sig. T. o. m. en radiostation och en fälttelefon var i arbete.

Betydligt bullersammare var det då på kaserngården, där inför stor publik serverades ett nyinlägg i programmet i form av KAK:s provkörningar för bilar i Gävle Automobilklubbs regi. Åtta ekipage ställde upp till tävlan och samtliga förare klarade stipulationerna.

Den idylliska teaterscenen vid Gavleåns strand var givetvis mål för många besökare, som där kopplade av och avnjöt 6:e årgången av Kungsbäcksbladet, den populära cabarén som regisserats av kapten G. Fernqvist. »Dans och sång på grönskande äng» var parollen och den följdes till punkt och pricka, naturligtvis till åskådarnas stora belåtenhet. Regementets musikkår var som sig bör med även på detta hörn och bland raden av övriga agerande märktes Britta Hagström, som bl. a. skrudat sig i klänning från anno dazumal vid framförandet av »Från Rettigs dagar», ett av de mest uppskattade numren. Sandviksflickorna visade sig på styva linan liksom Emy Ågrens elever, som i scener ur baletten Prinsessan Snövit visade stor säkerhet och elegans. Bengt Hedblom lät sin trumpet ljuda i »Karneval i Venedig», och i övrigt förekom åtskilligt smått och gott innan tre trumslagarpojkar i karolineruniformer bildade slutvinjetten genom att framföra svenska arméns tapto till ackompanjemang av musikkåren.

Till skådespelet hör också bröd och det fick man i regementets rymliga matsal eller Värdshuset Gyllene Bocken, som den för dagen hette. I det smakfullt lövade och blomstersmyckade »värdshuset» hade dukats

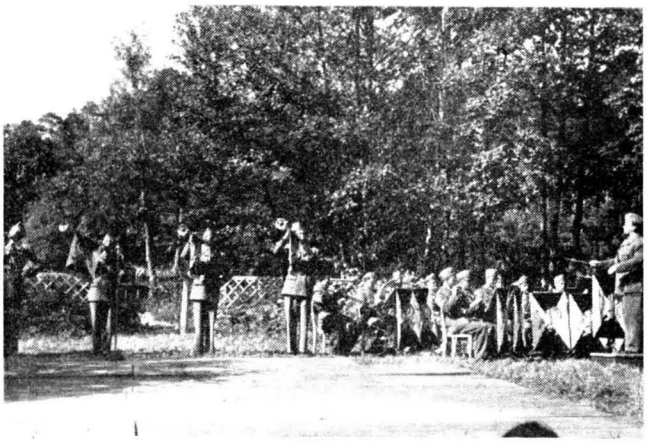
fram en finare middag bestående av lax, rejäla »sandvikare», majonäs, kaffe och tårta. Det var en ovanlig kö som ringlade sig utanför matsalen — dels var den »civilt» brokig och dels längre än vanligt. Omkring 1.500 personer plockade åt sig av matbordets rätter och de 350 kilona lax hade strykande åtgång. Liksom tårtorna, som ändå fanns i ett antal av bortåt 200.

Mellan rätterna hölls tal, främst av överste Berggren, vilken framhöll den stora betydelse kamratföreningen har för stärkande av samhörigheten mellan regementet och hembygden. Riksdagsman Gottfrid Fröderberg från Arbrå pratade också och erinrade om gamla tiders »hälsingar», vars krets blir allt tunnare för varje år.

Stadsdirektör C. V. Westlund frambar gästernas tack för maten, och så kunde man fortsätta i programmet, som bjöd på en extra överraskning. Tillsammans med I 14 I F arrangerades den s. k. Flergrensstafetten, som lockat många tävlande och stor publik. När så den lätta sommarskymningen föll över parken spelades det upp till dans på dansbanan. Och så roade man sig tills musikkåren slog stort tapto framför Kanslihuset.

G. Magnusson.

★

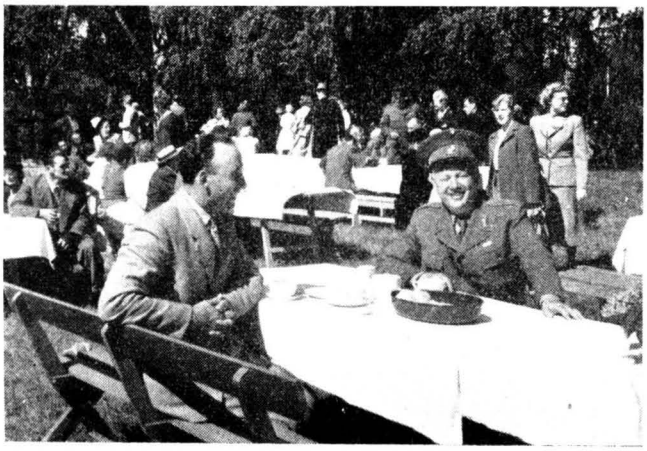
Musikkåren ger konsert

Karusellen snurrar ...

Regementets Dag i bild

★

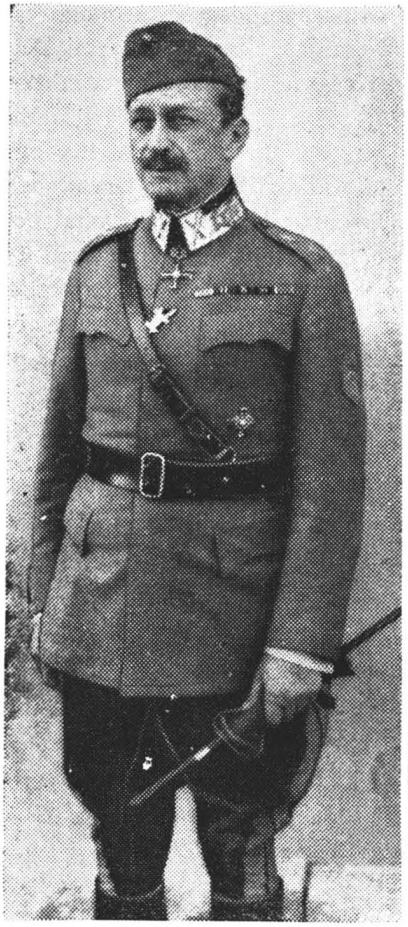
Kaffepaus i parken

Tapto

Mitt möte med MARSKALK MANNERHEIM

Av Rickard Nilsson

Marskalk Mannerheim

I slutet av juli 1942 anlände en smutsig frontkompanichef till Helsingfors med ett permittent-tåg från Fjärrkarelen med en order på fickan att inställa sig vid arméstaben i Stockholm. Bakom honom låg ett halft års fronttjänst söder om Svir och det var en trött krigare som anmälde sig för svenske militärattachéen och för vår minister på Svenska Beskickningen. Minister Westman ställde ett stort gästrum till förfogande, bjöd på en utsökt middag och det var med särskilt välbehag jag efter ett bad kröp ned mellan lakan i en riktig säng. På natten gick flyglarm och några bomber fälldes visst över Helsingfors utkanter, men det var alltför svaga smällar för att störa en dödstrött frontsoldat, som vid det laget var ganska van vid oväsen.

Nästa dag anmälde jag mig i Finska Krigsministeriet och inlämnade min avskedsansökan med hänvisning till ordern från Stockholm.

Vid återkomsten till Svenska Beskickningen väntade mig en order, att jag samma dag skulle inställa mig hos Marskalken av Finland, friherre Mannerheim. Högkvarteret låg i S:t Michel, och dit var det en lång resa, men man lät meddela, att en bil skulle avhämta mig på eftermiddagen. Senare fick jag veta att Marskalken samma dag anlänt för ett tillfälligt besök i huvudstaden.

Klockan fem anlände bilen, och jag klev in medförande bagage för en långresa. Bilen svängde emellertid in i Helsingfors villakvarter och stannade framför en villa med neddragna gardiner. Villan var Marskalkens privatbostad, en gåva från Finlands folk efter kriget 1918. En äldre dam öppnade och bad mig stiga in. Jag fick en stol i en vacker salong att sitta på och under de närmaste fem minuterna kunde jag beundra rummets smakfulla och konstnärliga inredning i salongen. Nu hördes några långsamma, tunga steg från rummet bredvid, och Marskalk Mannerheim kom in i salongen. Han rörde sig med en naturlig värdighet och ett nästan irriterande lugn i rörelserna.

Jag anmälde mig och han bad mig taga plats igen, varefter han erbjöd mig en cigarett. Han satte sig mitt emot mig, men reste sig åter och bad mig byta plats, så att ljuset föll på mig. Marskalken var klädd i en mycket elegant uniform med ett par svarta lackstövlar, något som jag aldrig förr sett på en finsk officer. I övrigt var hans uppsyn ytterst välvårdad, men han föreföll trött.

Marskalken inledde samtalet med några frågor om Svenska Frivilligkompaniet. Han var mycket väl informerad och nämnde mina officerare vid namn samt sade att han endast fått goda rapporter om kompaniets stridsduglighet och välförhållande, varefter han sade:

»Finlands folk är mycket tacksamt för detta lilla kompani, liksom för Frivilligkåren under vinterkriget och Frivilligbataljonen, som befriade Hangö. Militärt sett förstår nog Kapten, att dessa förband icke betytt så mycket, men den vackra gesten Sverige gjort, när det på detta sätt visat sin solidaritet med oss i vårt svåra läge, den gesten skall Finlands folk aldrig glömma».

Plötsligt upptäckte han att jag alltjämt hade cigarretten otänd mellan fingrarna. Småskrattande räckte han mig en tändsticka, men jag tog den och släckte den. Jag har svårt att röka vid denna tidpunkt på dygnet, men nu kunde jag icke hitta på någon bättre ursäkt än »att jag önskade behålla cigaretten som ett minne.»

»Det var det dummaste jag hört» skrattade Marskalken», om inte Kapten röker sin cigarett så får Ni inte det minne, jag tänkt ge Er». Därefter reste han sig och gick bort till en rokokobyrå.

Han vände sig mot mig igen och sade: »I mitt fosterlands namn dekorerar jag Eder, Herr Kapten, med Finlands Frihetskors för Edra militära förtjänster. Bär det som ett minne av Er insats för Finland». Jag var för överraskad och alltför glad för att kunna svara något. Marskalken tummade på dekorationen ett slag, varefter han sade: »Nu har den lymmeln glömt att sätta en nål på prännikan. Ja, tag den i handen då och sätt den på bröstet själv sedan».

Jag mottog dekorationen, Marskalken tog min hand och jag tänkte säga farväl. Men Marskalken satte sig igen och önskade tydligen fortsätta samtalet. Då hördes en diskret hostning från rummet bredvid. Marskalken skrattade och ropade till någon osynlig: »Ja, lugna dig, vi hinner nog». Till mig sade han småleende: »Det är min adjutant, som är litet orolig». Han betraktade mig sedan tyst en lång stund, jag tittade tillbaka och fingrade på min dekoration, varefter det kom: »Är Kapten gift?» När jag bekräftade att jag hade maka och två barn frågade han småleende »vad Fru Kaptenskan tyckte om att ha sin make i krig». Jag svarade att min fru var som de flesta svenskor en vän av Finland och varit beredd till sitt offer liksom vi andra svenska frivilliga. »Ja, hälsa då Fru Kaptenskan från mig och ni äro båda välkomna till Finland».

Samtalet fortsatte ytterligare en kvart. Han frågade efter vilket regemente jag tillhörde, och när jag omtalade att jag tillhörde samma regemente, varifrån Hangö-bataljonens chef, överste Berggren, utgått, blev han mycket intresserad och uttalade många berömmande ord om såväl denna bataljon som dess chef. Han tyckte att det låg något symboliskt i att Finlands huvudstad och Helsinge regemente hade samma ortsnamn. När jag drog till med en teori, att hälsingar sannolikt grundlagt Helsingfors, skrattade han igen och sade »att det då inte var så underligt att ni kommo över för att försvara ert verk».

Så reste han sig och följde mig till dörren. Jag stammade några ord till avsked som handlade om att jag var glad över att ha fått träffa Marskalken av Finland och att jag aldrig skulle glömma denna stund. Jag hälsade och gick ut till den väntande bilen. Marskalken stod kvar i dörren, när bilen satte igång. Det var sista gången jag såg honom.

Från Afrika sände härvarande före detta officerare i Finlands armé — fem av oss nio — en hälsning till Marskalken på hans födelsedag för något år sedan. Omgående erhöllo vi ett av Marskalken undertecknat kort, där han rörd över minnesgodheten tackade för hälsningen och önskade oss lycka och framgång.

Marskalk Mannerheim har varit och kommer måhända att förbli en omstridd man. Men över alla tvister står hans livsinsats: Finlands frihet, den han återgav Finlands folk och med genial skicklighet försvarade. Han var en andra världskrigets största fältherrar, en personlighet av sällsynta mått bland Nordens folk, en hård man, en orädd man — en man att bedja om i tider som dessa. Hans namn tillhörde Nordens historia.

Jag är tacksam över att ha fått möta honom på livsvägen.

MINNESSKRIFTEN FRÅN BEREDSKAPSÅREN

Kungl hälsinge regemente i beredskap

1939–1945

kan fortfarande erhållas från kamratföreningen

Landstormens mobilisering 1914

Av civilingenjör GEORGE SPAAK

Motto: »Ett folk, som inte har något försvar, är inget folk.»

Ryti.

Rätten att försvara sin egendom och sin familj mot inkräktare och våldsmän kan spåras till mänskligheten mest primitiva samhällsformer och är direkt framsprungen ur (den allt högre levande kännetecknande) självbevarelsedriften. Denna rättskänsla är m. a. o. grundad på ett instinktivt begrepp och har därför icke utan svårighet kunnat inordnas bland de för ett nutida samhälle gällande gemensamma levnads- och ordningsreglerena. Inom samhällets ram har sålunda utövningen av ovannämnda försvarsrätt allt mer övertagits av de samhälleliga myndigheterna (domare och polis). Men *inom* hemmets ram ha vi, betecknande nog, ännu full rätt att bekämpa och kasta ut inkränktaren (Hemfridsbrott). Och existensen av husfaderns ansvarskänsla mot sitt och de sina, hans villighet, pliktkänsla och förmåga att personligen hävda och värna hemmets frid är säkerligen en av grundpelarna i ett fritt samhälle.

Världen är ännu icke någon gemensam samhällelighet eller politisk enhet, och det är ovisst, om eller när, den så kan bli. Nationerna och de olika folken, som skulle utgöra enheterna i en sådan samhällelighet, synes knappast vara mogna för de med samgåendet förenade uppoffringarna och kunna därför ej heller räkna med den med ett sådant samgående följande gemensamma tryggheten. Med andra ord. Befintligheten av den enskilda delens, nationens eller folkets ansvarskänsla mot sitt och de sina, vilja och förmåga att försvara sitt hem, sitt land, mot inkräktare — mot den, som vill våga ett hemfridsbrott — är allt fortfarande synnerligen av nöden.

Landstormens mobilisering år 1914 ger anledning till några reflexioner kring vad här ovan sagts. Och som författaren då beklädde kompanichefs tjänsteställning och även tidvis ledde batoljonen, så sakna dessa reflexioner och iakttagelser icke en viss bredd.

Som en förstahands iakttagelse var det uppenbart, att, trots det sekellånga fredstillståndet, var den pliktuppfyllelsens anda, som från början besjälade de mobiliserade, djup och allvarlig, d. v. s. av den art att man kunde räkna med dess omedelbara omsättning i uppoffrande manhaftig handling. Och äktheten och pålitligheten av denna anda underströks av att den icke tycktes dämpas eller rubbas av det förhållandet att den dåtida landstormsman-utrustningen var mycket knapphändig. Gevär, livrem, hatt och blus, så småningom kompletterad med kappa, var allt som bjöds. Och inkvarteringen var enklast tänkbara bestående av lite halm på golvet i en allmän lokal.

Och likväl kan jag icke påminna mig att under första tiden något klander eller missnöje kom till uttryck, än mindre att några så barnsliga känslor som bristande trivsel lades i dagen.

Med andra ord. Undertecknad hade den bestämda uppfattningen att inom det bataljonsförband som jag tillhörde, skulle, om det blivit blodigt allvar, praktiskt taget varje man varit beredd att göra sin insats, att offra sig, enligt vår Konungs valspråk, —

Plikten framför allt.

Även om pliktkänslan och andan är det viktigaste, så är det icke allt. För att kunna prestera ett effektivt försvar behövs det också, som bekant, vapen och utbildning. Åt beväpningen kunde ju intet göras, men åt utbildningen gjorde vi själva en hel del. Lyckligtvis hade befälet tack vare en energisk landstormsbefälhavare, och instruktörshjälp från Hälsinge regemente, fått en viss om också blygsam förutbildning på vilken grund man med hjälp av »Landstormsmannen» kunde bygga vidare. När därför den planenliga på landstor-

men ankommande bevakningstjänsten blivit ordnad, tog det högre befälet, till vilket i detta fall räknades kompanicheferna, rätt energiskt itu med utbildningen av det praktiskt taget fullkomligt okunniga manskapet. En god hjälp hade man härvidlag av en del f. d. stammanskap, som fick börja med den traditionsenliga exercisen.

»Det högre befälet» märkte dock tämligen snart att exercis ej passade 40-åringens kynne, och övergick därför till de mera fälttjänstmässiga och stridsbetonade formerna av utbildningen slutande med det klassiska bajonettanfallet.

Visserligen var, som ovan sagts, den utrustning som kronan tillhandahöll ej i och för sig så värst skrämmande, men den lämnade i stället vissa luckor där den enskilda företagsamheten kunde komma till uttryck.

Sålunda var benklädnaden valfri. Man kunde därför få se en och annan soldat och även befälsperson iklädd s. k. läderdamasker. I blankpolerat skick drogo dessa uppmärksamheten till sig på långt håll, gav ett intryck av kavalleri, åtminstone avsuttet sådant, ett vapenslag som på den tiden förmenades stå skyhögt över infanteristen och förmodades kunna imponera på fienden.

Men detta benkläder sval tog även andra former. Sålunda begagnade Jacobsson i Ina, gemenligen kallad »Ina», vita benkläder av utpräglat matrossnitt.

I nytvättat skick drogo dessa byxor uppmärksamheten till sig i mycket hög grad och voro då en heder för kompaniet. Jag är ej fullt säker på, men skulle tro, att vi, då försvarsområdesbefälhavaren inspekterade oss, placerade Ina i första ledet som ersättning för den kompanifana man då velat uppvisa. Jacobsson i Ina var helhjärtad försvarsvän med bondeståndets gamla självsäkerhet i blodet. Det hade han ärvt efter sin fader, som bar samma namn som den dåvarande, förste civile sjöministern, Jacob Larsson. Denne var långt ifrån populär bland folket bl. a. på grund av sitt omilitäriska utseende. I det s. k. bondetåget år 1914 deltog Inas fader och det berättas, att när kungen gick omkring på borggården och språkade med deltagarna råkade han även på Jacob Larsson och frågade om hans namn. Det kan jag inte tala om, sa Jacob Larsson. Varför det då, frågade kungen. Ja, Ers Maj:t, jag har ett sånt fult namn. Nå, låt höra sa kungen. Jag heter Jacob Larsson, Ers Maj:t. Kungen smålog och Inas fader hade lyckats bidraga till sin namnes herostratiska ryktbarhet.

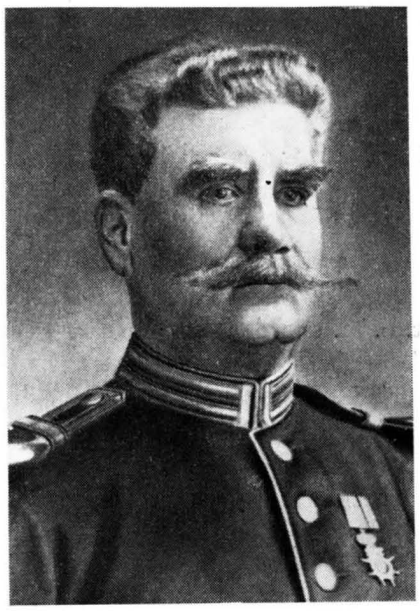
Man kan nog säga att under de första 2—3 veckorna gjorde varje man, av såväl befäls- som manskapsgrad, sitt bästa och jag hade en uppfattning att det var en stark fosterländsk anda som i stort sett besjälade bataljonsförbandet. Vi hade under denna första tid intet som helst personligt stöd av någon yrkesmilitär, utan fingo efter bästa förstånd och förmåga följa de tidigare utarbetade planer och order, som undan för undan delgavs bataljonschefen. Jag vill inte underlåta att framhålla att bataljonschefen i detta avseende visade ett nit och ett allvar värt allt beröm. Och detta trots fåvitska tungor som redan hade börjat prata om att vad vi enligt order utförde var alldeles onödigt.

Men när en månad gått, när vi grävt våra planenliga skyttegravar, besatt och försvarat dem mot en fingerad fiende, ja t. o. m. anordnat en vägspärr som i hög grad förargade ortsbefolkningen — och ingenting hände — då började dåtidens femte kolonn, de fåvitska tungornas tal att allt mer och mer vinna insteg i de mobiliserades sinnen. Man ville hem.

Nåväl, det fanns ju också åtskilliga starkt bärande skäl för denna önskan. Många hade ju i all hast fått lämna sitt och de sina utan att kunna ordna för dem. Den mobiliserade hade visserligen husrum och uppehälle, men hur var det med dem som var beroende av husfaderns dagsförtjänst, eller hans affär, eller jordbruks ordentliga skötsel. Åtskilliga voro naturligtvis också trötta på den ytterst provisoriska inkvarteringen — nattlivet i halmen, där till äventyrs, trots befälets razzior, medförda spritbuteljer kunde hålla sig dolda och senare utlösa nattliga s. k. »orkidéer». För oss, som hade det bättre ställt, var den primära mobiliseringsandans avslocknande ett beklämmande faktum. Det gav anledning till reflexioner, och gör så fortfarande.

Visserligen är numera, icke blott beväpning, utan även annan utrustning, förplägnad och inkvartering, ojämförligt mycket bättre än 1914, ävenså är det ju numera ekonomiskt sörjt för de inkallades familjer på ett sätt varav tidigare ej fanns ett spår. Visserligen är tidsandan numera mycket mera demokratisk, vilket bör, eller borde, medföra en djupare och starkare gemenskaps- och ansvarskänsla än tillförne, alltså rätteligen större förutsättningar för att kunna uthärda vedervärdigheter. Men, det är nog — tyvärr — också så, att femte kolonnverksamhet i form av överdriven humanitet, defaitism, fåvitskt tal och öppen landsförrädisk verksamhet är ofantligt mycket vanligare och farligare nu än förr. Vid andra världskrigets utbrott torgfördes uttrycket — »Vår beredskap är god». Förmodligen menade man att detta gällde både den materiella och den andliga. Rätt snart fann man att så icke var fallet med den materiella, och längre fram — vid krigets slut — att den andliga beredskapen lämnade en del övrigt att önska.

Med andra ord. Pliktuppfyllelsens anda började svikta, förståelsen för utbildningens syfte och respekten för befälets ansvarsfulla uppgift började sjunka och tankarna började i stället mer och mer kretsa kring det personliga jaget. — Och man »trivdes ej» — som det heter.

J. G. Caeser

En trumslagarpojkes MINNEN

Mohedsglimtar av rektor Arvid Liander

Hur känns det egentligen att vid 11 års ålder komma till Mohed för att lära sig slå trumma och blåsa signaler? Frågan riktades till f. järnvägstjänstemannen V. Fredin, Söderhamn, och han berättade.

— Det var 1878 jag kom till regementet. Musikutbildningen började omedelbart. Jag fick ett signalhorn, och ett underbefäl lärde mig att forma läpparna, andas in och blåsa ut på rätta sättet. Det blev underliga ljud i början. Dessutom fick jag öva mig att slå trumman inne i tallskogen. Så fort jag lärt mig blåsa signaler, fick jag börja tjänstgöra.

Regementsmusikkåren, som då bestod av ett 50-tal man, oss spelpojkar inberäknade, var inlogerade i nuvarande barnsanatoriet. Dirigenten F. Ringvall hade sin bostad på nedre botten. Han hade god hand med sitt folk och höll bra disciplin. Lyckades han inte på annat sätt beivra förseelser, så kunde han uppmana de äldre och kraftigare spelpojkarna att klå upp dem, som smet ut ur förläggningen efter tapto. Ringvall var prydlig att se på, mörk och ej allt för korpulent. Varje vinter dirigerade han i Berns salonger i Stockholm.

Jag minns också mycket väl sergeant Falk, som var regementstrumslagare och hade pipskägg. Särskilt ståtlig var stavföraren Caesar, när han gick före musikkåren och angav marschriktningen med sin stav. Sex bröder Gelhaar tillhörde samtidigt kåren och tre bröder Högkvist. Alla var goda musiker. Roligast var den alltid obefordrade musikvolontären Starke, som befordrade sig själv till vice korpral genom att fästa korpralssnöret på sin uniform. Detta trick blev så småningom avslöjat, men under några dagar hälsades Starke med honnör av soldater och meniga.

Starke var ofta törstig och tyckte mycket om starkt. Kom han hem full, brukade de små spelgossarna ta hämnd på honom för hans starka nävar och göra spratt. En kväll gillrade de upp en vattenkanna med sil ovanför hans bädd och bringade genom ett snöre vattenkannan att rinna över. Väckt av vattnet stirrade Starke upp mot en lucka i taket som brukade stå öppen. Det regnar in, mumlade han, och snarkade igen.

På vintern fick jag fortsätta min musikutbildning hos en fanjunkare i Gävle. Hos honom bodde jag inackorderad och fick varje dag lektioner i ett par olika instrument. En gång ordnade min lärare så, att jag fick stå på scenen i Gävle teater och blåsa signaler, när det där hölls en soaré. I den ingick en tablå med marscherande trupp, och jag blåste, som sagt, signalerna. Då kände jag mig vuxen och stor.

Det var alltid trevligt att på våren återvända från Gävle till Mohed. Lägerplatsen hade ju ett så förtjusande läge. Vackrast var den nog i lövsprickningen, då björkraderna i kompanigatorna grönskade. Då tyckte jag Mohed var riktigt festklätt. I slutet av 70-talet bodde soldaterna ännu i tält under de 14 dagar mötet

---

I denna psykologiska situation föddes begreppet *Personalvården.*

Man får antaga att denna vårds *syfte och mål voro att återställa och bevara en god anda inom krigsmakten,* vilket är en av förutsättningarna för dess effektivitet. Att därvid bekämpandet av fåvitska tungors tal, av defaitism och allt omanligt pjolt är en förstahandseuppgift borde vara begripligt av varje fosterlandsvän, även om han inte är krigsman till yrket.

Och om så kan ske, då blir frågan om »trivseln» inte längre något problem.

———

För den som i vår försvarsmakt ser ett medel att i det längsta hålla kriget utanför våra gränser, måste slagkraften i dess beredskap vara ett förstarangsproblem. *Och i denna beredskap är en manhaftig — hård och ståndaktig anda — själva kärnan.*

varade. De vita tälten stod i långa rader utefter tältgatorna. Var inkvarteringen primitiv, så var mathållningen det också. Regementet ordnade icke med någon lagad mat undantagandes korngrynsgröten på kvällarna. Den kokades i stora kittlar i kokgroparna. Mjölk fick soldaterna köpa själva från bönderna i byarna runt omkring. Ett par gånger i veckan delade man ut bröd, ost och sill, som sen förvarades i matskrinen i tälten. Jag vill lova det luktade gammelost i lägret då.

— Om jag varit med om kommenderingar utanför Mohed? Jo, säkert har jag varit med om sådant. Det var vanligt, att kompanierna efter mötet hade skjutövningar i hemtrakten, och då skulle ett spel alltid vara med. En gång följde jag med kapten Fougberg till Alfta på en sådan kommendering. Det var en grann karl, smärt och mörk, och en intresserad jägare. En gång fick jag vara med i hardrevet, ty någon lämplig hund fanns icke att uppbringa. Men harpalten smet, och det blev en misslyckad jakt. En annan gång var jag kommenderad att jämte någon underofficer och några underbefäl följa kapten Hahn för att hämta beväringar vid Järvsö. Hahn var en ganska barsk herre, ljus, kortväxt och en smula fyllig. Men hade en pipig röst, så att man på lägret skämtsamt brukade kalla honom Tall-Jonases tuppen. Tallens var en gård i Myssje. Den där gången vi reste till Järvsö, minns jag, att jag under marschen till stationen fick gå ensam långt före truppen och trumma. Kaptenen blev nämligen störd av musiken. Men när vi kommit till Mohed fick jag 37 öre för att jag burit hans väska. Bra betalt, tyckte jag.

Ännu längre bort kunde man bli kommenderad ibland. En sommar fick jag vistas på Sånga hed, där

F. Ringvall

Västernorrlands bataljon hade sin övningsplats. I samband härmed fick jag tillsammans med löjtnant Härdelin göra en resa med hjulångaren Nordingrå upp till Örnsköldsvik för att hämta beväringar. Det var både roligt och intressant. Tio år tjänade jag kronan, men sedan lämnade jag regementet och sökte till järnvägen. Jag har glömt att spela och slå trumma, man har fått så mycket annat att syssla med, blommor och fruktträd t. ex... Men när fruktträden blommar på våren, då går tankarna ibland tillbaka till Mohed och till ungdomens lyckliga år.

Från vårparaden i Stockholm 1950

Att spara

- rationellt spara - det är som att träna, att sträva målmedvetet efter en strängare linje och därigenom till slut bli något, ha något, betyda något

* * *

GEFLE STADS SPARBANK

Skriv- & Ritboks AB

Boktryckeri

Bokbinderi

Tel. Gävle 29520
(växel)

Tillverkad av renaste råsafter

RÅRÖRD FRUKTSAFT

DESSERTSYLTER
FRUKTMARMELAD
FRUKTGELÉER
NYPONSOPPA konc.

DRUVANS FABRIKER
GÄVLE

Gör hemmet trivsammare med

DURO

D U R O-tapeterna är en god exponent för hemortens industrier. Begär därför DURO nästa gång och du får en vacker hållbar tapet från din egen hembygd

H.M. KONUNGENS HOVLEVERANTÖR

A-B
DUROTAPET
HAGASTRÖM

VANGUARD
och SKODA
personbilar

GOODYEAR
bildäck • traktordäck
hästvagnsdäck

Lantbruksmaskiner

Bilverkstad TOLLERZ *Gummiverkstad*

BIL & TRAKTOR
Gävle

MACKMYRA
SULFIT
A-B
•

Uppköper: Sulfitmassaved

Försäljer: Sågade och hyvlade trävaror samt listvirke

MÄRKET

för sportartiklar

Om det är något fel på Eder budget rådgör med

GEFLEBORGS LÄNS SPARBANK

— Norrlands största sparbank —

GUSTAFSBRO

Lagrat

Klass I

Rekommenderas!

AB Gefle Förenade Bryggerier

Ordertelefon: 292 60

Norelius & Thorssell

AKTIEBOLAG

DROTTNINGGATAN 6 - GÄVLE

Glas och Speglar

Tel. linjeväljare 20 159, 20 254, 22 590

OSCAR ÅHMAN

Civil- & Uniformsskrädderi

Drottninggatan 28 - Gävle

Stor sortering av engelska och svenska tyger

Ej blandade *Äkta uniformstyger*

Södra Norrlands Trädgårdscentral

Förening u. p. a. SKÅNELAGRET

Drottninggatan 45 - Gävle

Frukt- och Trädgårdsalster i parti

Färghandeln med den stora sorteringen i

Grundad 1894
Medlem av Sveriges Färghandlares Riksförbund

ARTISTMATERIAL · FÄRGER
KEMIKALIER - PARFYMER
SJUKVÅRDSARTIKLAR

Erik Lindberg Färghandel AB

Centralpalatset, Gävle

Tel. linjeväljare: 225 25 - 215 25 - 231 25 - 256 25

Telefoner:
20416 och 13916

OLSSONS
BLOMSTERHANDEL

Nygatan 15
GÄVLE

Restaurant
Skeppet

LUNCH
DINÉ
SUPÉ
A'la carte

Goda viner Öl från fat

KONDITORISERVERING
— Musik —

Beställnings-skrädderi

i

engelska
skotska
svenska
TYGER

LIDHOLMS
DROTTNINGGATAN 30

Grohmanns
Frukt, Choklad
Konfektyrer

Nygatan 31, Gävle
Tel. 20069 & 20637

MILITÄR=
ekiperingen
I GÄVLE

CARL A. OHLSSON
Drottninggatan 23 *GÄVLE*

Vid behov av

Tobaksvaror
och
Rökutensilier

vänd Eder med förtroende till

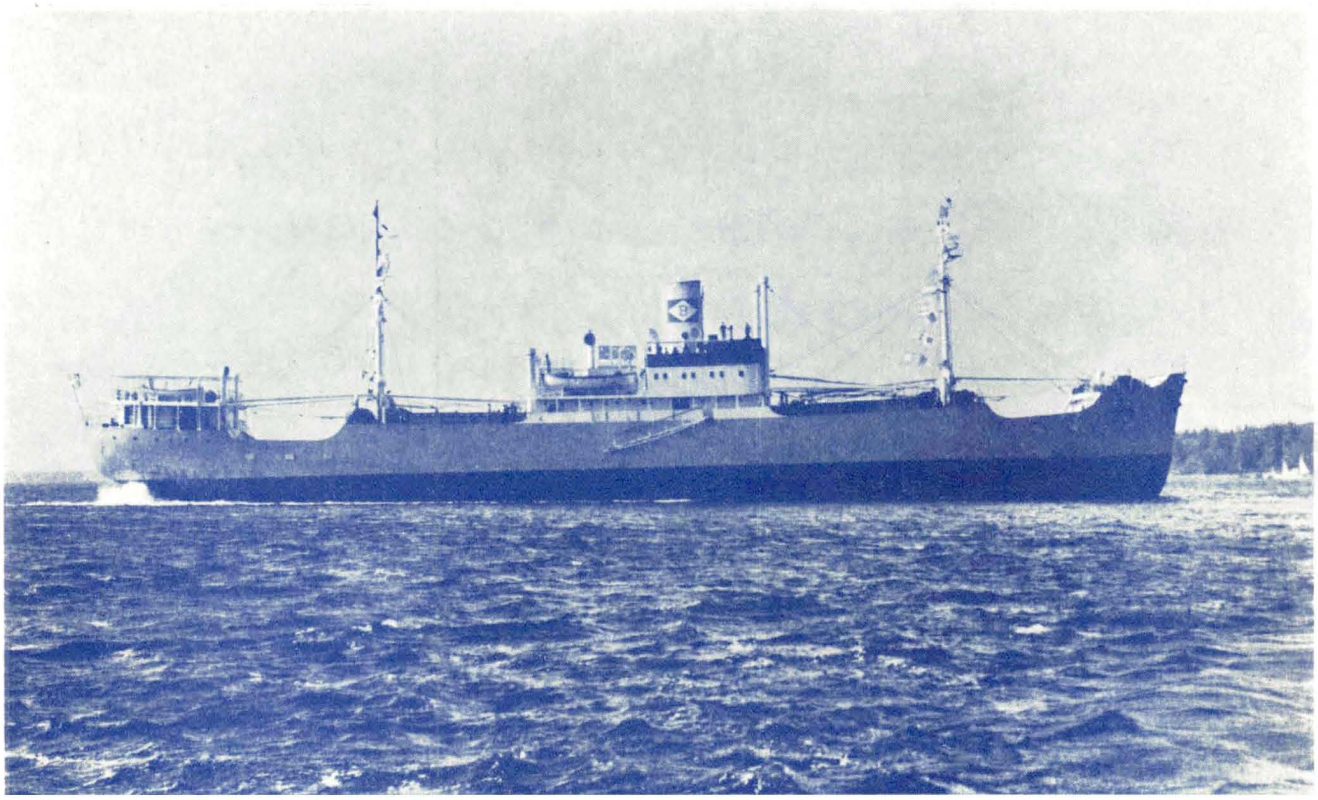
Bengtssons Tobakshandel
Nygatan 25 Gävle Tel. 21869

Bästa fabrikat

Lägsta möjliga priser

*

Skomagasinet
DROTTNINGGATAN 33

En av Gävle Varvs senaste leveranser, S/S Gezina Brövig av Farsund, Norge, om 4000 tons d. w.

Gävle Varvs och Verkstads Nya Aktiebolag

Tel. 293 10

Bocken 1951
Dokumentet är skannat med upplösningen 300 pixlar/tum (120 pixlar/cm) och är direkt överfört till filformatet PDF (ver 6.0 eller senare). Arbetet har utförts av **Ulf Holmberg 2008-04-24**.